

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

*Weerslag van de demografische
ontwikkeling op de schoolbevolking
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*

De cahiers van het BISA

Juni 2010

De cahiers van het BISA

Nr 2 • Juni 2010

Weerslag van de demografische
ontwikkeling op de schoolbevolking
in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Deze publicatie werd gerealiseerd door Xavier Dehaibe.

De auteur wil de leden van de cel Analyse van het BISA bedanken voor hun raadgevingen en het herlezen. In het bijzonder Nicole Gérard voor de vele telefoontjes naar de Brusselse scholen en Carole Thays voor het in kaart brengen.

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Deze uitgave van de cahiers van het BISA is evenals de vorige beschikbaar op de website van het Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, bij de publicaties van het BISA op volgend adres :
www.brustat.irisnet.be

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Xavier Dehaibe

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Tel. 02/800 38 86 – Fax 02/800 38 17

Email anabru@mbhg.irisnet.be

© 2010 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,

Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS uitgaven – D/2010/6374/200

Inhoudsopgave

INLEIDING	4
1. SCHOOLBEVOLKING VAN HET KLEUTER- EN VERPLICHT ONDERWIJS IN BRUSSEL	5
2. GEOGRAFISCHE HERKOMST VAN DE LEERLINGEN VAN DE BRUSSELSE SCHOLEN	7
3. OVERZICHT VAN SCHOOLAANBOD EN –VRAAG: GEMEENTELIJKE TYPOLOGIE	8
3.1. Verzadigde scholen in Brussel	8
3.2. Methodologie en hypothesen	9
3.3. Het kleuteronderwijs	11
3.4. Het lager onderwijs	14
3.5. Het secundair onderwijs	17
3.6. Commentaar bij de gemeentelijke typologieën	19
4. VOORSPELLING VAN DE SCHOOLBEVOLKING OP GEMEENTELIJK EN GEWESTELIJK VLAK	20
4.1. Methodologie en hypothesen	20
4.2. Evolutie van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs	21
4.3. Evolutie van de schoolbevolking in het lager onderwijs	24
4.4. Evolutie van de schoolbevolking in het secundair onderwijs	27
5. DE BEHOEFTE INZAKE SCHOOLPLAATSEN EN SCHOLEN OP GEMEENTELIJK VLAK TEGEN 2015 EN 2020	30
5.1. Methodologie en hypothesen	30
5.2. Het kleuteronderwijs tegen 2015	31
5.3. Het lager onderwijs tegen 2015	32
5.4. Het secundair onderwijs tegen 2015	34
5.5. De behoeften aan schoolplaatsen en scholen over de periode 2015-2020	35
CONCLUSIE	36
BRONNEN	37
LIJST VAN KAARTEN	39
LIJST VAN TABELLEN	40
LIJST VAN GRAFIEKEN	40

Inleiding

De inschrijvingssoap in het eerste jaar van het Franstalige secundair onderwijs toonde met veel ophef zowel de gevoeligheid aan van het onderwijsprobleem als de concentratie van de problemen in Brussel in vergelijking met de rest van de Franse Gemeenschap. Hetzelfde geldt voor het Nederlandstalig onderwijs, waar de wachtrijen van ouders die hun kinderen wilden inschrijven, deel uitmaakten van het schoolritueel. Sindsdien gebeuren de inschrijvingen in de Vlaamse Gemeenschap online.

De bevolkingsramingen voor de komende jaren die door het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) werden opgesteld op basis van de bevolkingsvoorzichten van het Federaal Planbureau (FPB) en van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (ADSEI) verwachten een sterke stijging van het aantal Brusselse leerplichtige kinderen. Deze bevolkingsstijging zal zich vrijwel lineair uiten in een toename van de schoolvraag.

Het is het volledige verplichte onderwijs (lager en secundair) dat al oververzadigd is, dat snel onder een

heel sterke extra druk zal komen te staan. Dit zal ook het geval zijn voor het kleuteronderwijs. Met name de Commissie heeft op het belang van dit onderwijs gewezen tegenover de Raad en het Europees Parlement¹ in de volgende bewoordingen: “Voorschools onderwijs is essentieel voor het leren op latere leeftijd, zowel wat prestaties als socialisatie betreft. Het voorkomt schooluitval en leidt tot meer rechtvaardigheid op het vlak van onderwijsresultaten en algemene vaardigheidsniveaus maar ook tot een kostenbesparing op andere gebieden (werkloosheid, criminaliteit enz.)”

Deze studie buigt zich over de gevolgen van de demografische ontwikkeling voor de schoolvraag, zowel op gewestelijk als op gemeentelijk vlak. Bijgevolg stelt zij zich tot doel het aantal scholen te ramen dat op het Brusselse grondgebied moet worden geopend volgens de evolutie van de schoolbevolking tegen 2015 en 2020 en baseert zich op de gemeentelijke bevolkingsverwachtingen die door het BISA werden uitgewerkt. Er wordt een voorstel gedaan tot gemeentelijke spreiding van deze schoolinstellingen voor elk van de onderwijsniveaus (kleuter, lager, secundair) naar billijkheid.

¹ Mededeling van 8 september 2006, “Doelmatigheid en rechtvaardigheid in de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels”.
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/general_framework/c11095_nl.htm

I. Schoolbevolking van het kleuter- en verplicht onderwijs in Brussel

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt het onderwijs in hoofdzaak ingericht of gesubsidieerd door de twee grote gemeenschappen van het land: de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap. Deze verdeling vereenvoudigt het verzamelen van gegevens over de toestand van het onderwijs in het Gewest niet. In deze studie zal het onderscheid tussen het Nederlandstalige of het Franstalige onderwijs worden gesignaleerd wanneer dat noodzakelijk is, maar over het algemeen zal de totaliteit van de schoolbevolking in Brussel worden beschouwd, zowel Franstalig als Nederlandstalig. De cijfers betreffen alle onderwijsnetten van deze gemeenschappen, zowel het officieel als het vrij onderwijs, confessioneel of niet-confessioneel. De leerlingen van de louter privé- of internationale scholen zijn dus niet in deze cijfers opgenomen.

Op gewestelijk vlak liepen voor het schooljaar 2007-2008 51 716 kinderen school in een kleuterschool van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 83 335 in een lagere school en 88 918 in een middelbare school.

Tabel 1 geeft de cijfers weer voor elke gemeente.

De cijfers van deze tabel zijn gekoppeld aan de gemeentelijke bevolking, maar ook aan de eventuele specialisatie van de gemeente in het onderwijs die varieert volgens de niveaus. Brussel-Stad bijvoorbeeld, dat 14,2 % van de gewestelijke bevolking telt, verstrekt onderwijs aan 17,7 % van alle kinderen van de kleuterscholen van het Gewest en aan 21,3 % van de leerlingen uit het secundair onderwijs. Brussel-Stad is dus een gemeente die gespecialiseerd is in het onderwijs, meer bepaald het secundair onderwijs. Sint-Agatha-Berchem daarentegen waar 2% van de gewestelijk bevolking woont, heeft een vergelijkbaar aandeel (2%) in de leerlingen van het kleuteronderwijs die in Brussel worden opgevangen, maar slechts 0,4% van de leerlingen uit het secundair die schoollopen in de Hoofdstad.

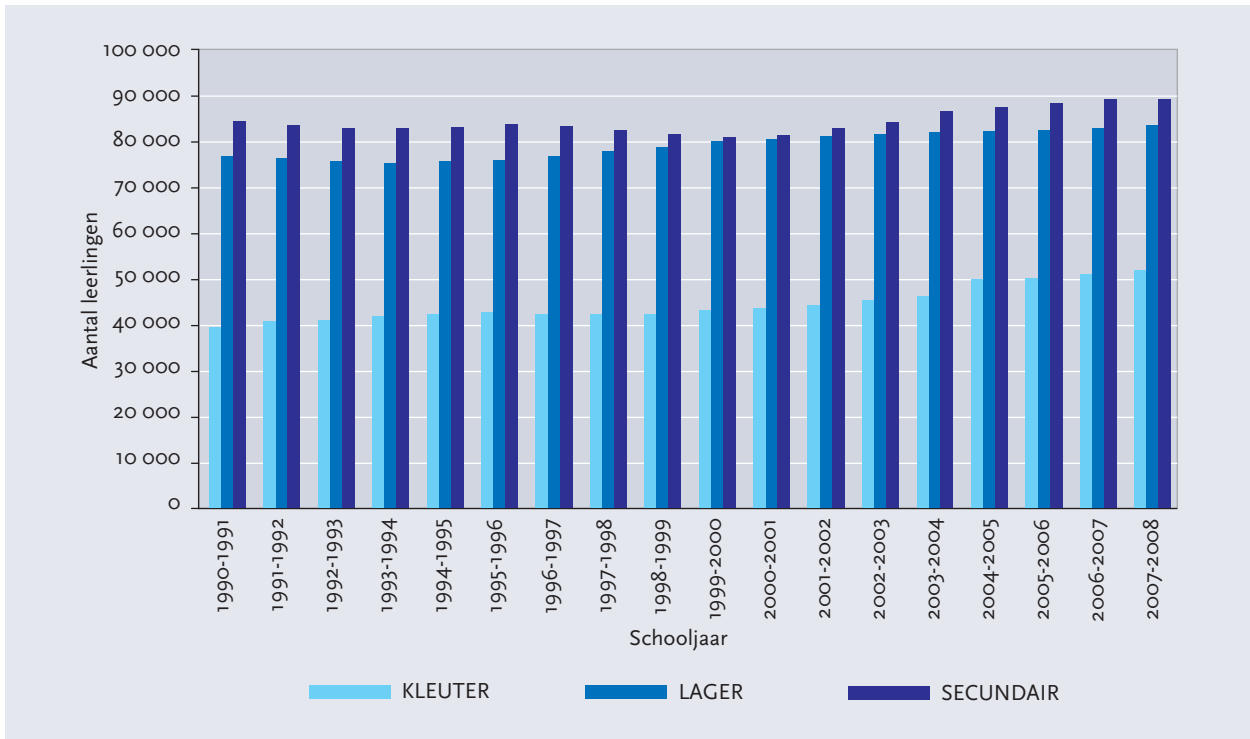
Vanuit het standpunt van de evolutie tonen de jongste jaren een constante groei van de schoolbevolking voor elk van de onderwijsniveaus, zoals blijkt uit grafiek 1.

TABEL 1 : Totale schoolbevolking per gemeente volgens het niveau

	2007-2008		
	Kleuter	Lager	Secundair
Anderlecht	5 585	8 636	10 573
Oudergem	1 209	2 230	2 067
Sint-Agatha-Berchem	1 040	1 483	382
Brussel	9 159	15 825	19 016
Etterbeek	1 783	3 127	7 265
Evere	1 538	2 363	1 359
Vorst	2 096	3 324	1 953
Ganshoren	1 272	2 208	2 143
Elsene	2 484	3 464	6 982
Jette	2 544	4 281	3 880
Koekelberg	1 087	1 572	1 229
Sint-Jans-Molenbeek	4 063	5 899	2 571
Sint-Gillis	1 574	2 293	3 335
Sint-Joost-ten-Node	793	1 258	1 319
Schaarbeek	4 912	7 875	7 804
Ukkel	4 083	7 300	6 395
Watermaal-Bosvoorde	1 097	1 657	1 901
Sint-Lambrechts-Woluwe	3 395	5 109	3 741
Sint-Pieters-Woluwe	2 002	3 431	5 003
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	51 716	83 335	88 918

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA)

GRAFIEK 1 : Evolutie van de schoolbevolking per niveau in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA)

2. Geografische herkomst van de leerlingen van de Brusselse scholen

In Brussel zijn niet alle schoolgaande kinderen afkomstig van het Brussels Gewest en niet alle kinderen van het Brussels Gewest lopen school in Brussel. Zo woont ongeveer 16% van de leerlingen die in Brussel schoollopen niet in Brussel, waarbij 3% uit Wallonië komt en 13% uit Vlaanderen (Janssens *et al.*, 2009). Overigens dient te worden opgemerkt, dat hoewel deze leerlingen voor het merendeel uit Vlaanderen komen deze leerlingen van buiten Brussel globaal in dezelfde verhoudingen als de Brusselse leerlingen verdeeld zijn over het onderwijs van de Franse Gemeenschap en het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap. De Franse Gemeenschap stelt immers vast dat 14% van de leerlingen van haar Brusselse scholen afkomstig zijn uit de twee andere gewesten: 11,8% uit Vlaanderen en slechts 2,2% uit Wallonië (CCFEE, 2009).

Daarentegen is het aantal jonge Brusselaars dat in Vlaanderen of in Wallonië onderwijs volgt, gering (Janssens *et al.*, 2009). Voor het onderwijs van de Franse Gemeenschap loopt meer dan 99% van de schoolgaande

Brusselse kinderen uit het kleuter- of het lager onderwijs school in Brussel en in het secundair onderwijs is dat nog 96.

Er wordt verwacht dat deze percentages nog altijd heel hoog zullen zijn, maar toch enigszins lager in het geval van het Nederlandstalige onderwijs, gelet op de geografische nabijheid van Vlaamse scholen rondom de Hoofdstad.

Het kleuter- en lager onderwijs wordt gekenmerkt door korte verplaatsingen tussen woonplaats en school. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is 77,2% van de verplaatsingen voor deze onderwijsniveaus kleiner dan 5 km. Uiteindelijk legt 98% van de leerlingen uit het kleuter- en lager onderwijs die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen, minder dan 20 km af om zich naar hun school te begeven (Halleux *et al.*, 2007). Daarentegen zijn de afstanden langer voor het secundair onderwijs aangezien slechts 54,5% van de Brusselse leerlingen minder dan 5 km afleggen om zich naar hun school te begeven. Toch legt nog altijd 93% minder dan 20 km af.

3. Overzicht van schoolaanbod en –vraag: gemeentelijke typologie

In wat volgt wordt getracht de spanning toe te lichten die op gemeentelijk vlak bestaat tussen het aanbod en de vraag, voor alle Franstalige en Nederlandstalige schoolnetwerken. Zodra de vaststellingen zijn gedaan, wordt het aantal beschikbare plaatsen in de scholen van elke Brusselse gemeente met behulp van een daartoe

ontwikkelde indicator vergeleken met het aantal kinderen van de gemeente dat in aanmerking komt voor het kleuter-, lager of secundair onderwijs. Deze indicator dient finaal voor de uitwerking van een gemeentelijke typologie van de afstemming van het schoolaanbod op de lokale vraag.

3.1. Verzadigde scholen in Brussel

Nu al lijkt het onderwijsaanbod in Brussel maar moeilijk te kunnen voldoen aan de vraag. De Brusselse kinderen zijn daarvan natuurlijk de eerste slachtoffers. Een plaatsgebrek in de scholen dicht bij hun woonplaats dwingt ze immers ongewenste verplaatsingen te doen.

Op dit vlak was het Nederlandstalige lager en kleuteronderwijs in Brussel het voorwerp van een grondige studie (Janssens, 2009). De studie die gebaseerd was op een heel ruime enquête bij de Nederlandstalige onderwijsinstellingen vestigt met name de aandacht op de vrijwel volledige verzadiging van het kleuteronderwijs en van de eerste twee jaar van het lager onderwijs. Zo hebben 7 Nederlandstalige kleuterscholen op 10 een bezettingsgraad van meer dan 95%, vanaf welke drempel een school door Janssens als “volledig bezet” wordt beschouwd. Een ander voorbeeld, ten tijde van de studie van Janssens bedroeg de bezettingsgraad van de klassen bestemd voor de in 2005 geboren kinderen 101,1%.

Nog altijd in het Nederlandstalige lager onderwijs is de situatie momenteel op het eerste gezicht minder kritiek dan in het kleuteronderwijs, aangezien slechts 28% van de scholen volledig bezet is. Wanneer wij de cijfers van nabij bekijken, stellen wij nog altijd in die studie vast dat de situatie hoe langer hoe kritieker wordt naarmate men dichter bij de eerste jaren van het lager onderwijs komt. Terwijl de bezettingsgraad van de klassen van het zesde lager maar 73% bedraagt, stijgt dit cijfer tot 90% in het derde lager, tot 92% in het tweede lager en tot 97% in het eerste lager. Tot slot verklaart 75% van de Nederlandstalige scholen van de Hoofdstad leerlingen wegens plaatsgebrek te hebben geweigerd.

Een enquête die door het BISA bij tal van Franstalige schoolinstellingen (alle schoolnetwerken) werd gevoerd (januari-februari 2010), bevestigde het gevoel dat ook het

Franstalige onderwijs verzadigd is. Heel wat kleuter- en lagere scholen verklaren immers wegens vastgoedredenen op hun maximumcapaciteit te zitten. Dat wil zeggen dat zelfs wanneer zij de noodzakelijke leerkrachten, schoolbanken of stoelen krijgen, deze instellingen geen kinderen meer kunnen opvangen. In het kleuteronderwijs bijvoorbeeld worden de inschrijvingen op sommige plaatsen twee jaar van tevoren geopend. Het is van belang te onderstrepen dat de instellingen toevallig werden gekozen en dus niet allemaal een bijzondere faam genieten (a fortiori omdat het hier om het kleuteronderwijs gaat). Men kan er moeilijk iets anders in zien dan een algemene tendens.

Op 48 Franstalige schoolinstellingen waarvoor bruikbare informatie over de huidige schoolbevolking en over de maximumcapaciteit werd verkregen, verklaren 35, d.i. ongeveer drie vierde, geen plaatsen meer beschikbaar te hebben. Daarentegen verklaren er 13 wel nog plaatsen beschikbaar te hebben. Die zijn in hoofdzaak gelegen in het zuiden van het Gewest (Sint-Pieters-Woluwe, Sint-Lambrechts-Woluwe, Oudergem en Elsene). Enkel een school in Koekelberg en een andere in Sint-Joost verklaren nog enkele vrije plaatsen te hebben.

De bevroegde scholen bieden ongeveer 8 750 plaatsen in het kleuteronderwijs (d.i. om en bij de 15% van het totale aanbod van de Franstalige scholen). Van deze 8 750 plaatsen zijn er maar ongeveer 250 nog beschikbaar. Het staal toont dus een gemiddelde bezettingsgraad van meer dan 95 %, wat volgens de hypothese van Janssens overeenstemt met de bezettingsgraad van een “volledig bezette” school. Tot slot bevinden het merendeel van deze beschikbare plaatsen zich in de voornoemde gemeenten van het zuidoosten. Hoewel deze snelle peiling omzichtig moet worden geïnterpreteerd, lijken de verkregen bezettingsgraden, in de buurt van 100%, meer dan indicatief.

Dit feit wordt trouwens bevestigd door andere informatie betreffende drie gemeenten waar heel wat leerlingen naar school gaan.

- In Schaarbeek zijn er in het gemeentelijk onderwijs vrijwel geen beschikbare plaatsen in het kleuter- of het lager onderwijs.
- In Anderlecht is de situatie volledig verzadigd. In het door de gemeente ingerichte kleuter- of lager onderwijs is geen enkele plaats meer beschikbaar. In het Anderlechts gemeentelijk basisonderwijs konden eind november 2009 ongeveer 500 inschrijvingsaanvragen niet worden ingewilligd. Meer dan 300 leerlingen krijgen onderwijs in lokalen die oorspronkelijk niet waren bedoeld om er een klas in onder te brengen: een overdekte speelplaats, een refter, een gang, een bibliotheek, een lerarenzaal of een kelder.

- In Brussel-Stad heeft de gemeenteraad onlangs voor het schooljaar 2010-2011 en de volgende schooljaren de bepalingen aangepast die de inschrijving regelen in de onthaalklas van het kleuteronderwijs, in de eerste kleuterklas en in het eerste leerjaar van het basisonderwijs². In de onthaalklassen zal de inschrijving vanaf volgend jaar (2010-2011) nog enkel worden toegekend aan de kinderen die geboren zijn tussen 1 januari en 30 juni van het betrokken jaar, d.i. aan de kinderen van ten volle drie jaar oud op 1 januari van het schooljaar.

We willen nog aanstippen dat in het kleuteronderwijs, en in elk geval in de onthaalklassen, vrijwel het hele jaar door kinderen worden ingeschreven. In de Franse Gemeenschap bijvoorbeeld, waar de telling van de kinderen in het kleuteronderwijs gebeurt op 15 januari, worden de kinderen die na die datum toekomen niet meer meegerekend in de schoolbevolking van dat jaar. Zij zullen dus worden ondergebracht in al overbelaste klassen.

3.2. Methodologie en hypothesen

De onderstaande hypothesen worden in aanmerking genomen met de bedoeling de voornaamste gemeentelijke tendensen te belichten in de verhouding tussen schoolaanbod en –vraag. Deze bevraging kan als volgt worden samengevat: “Is er in de scholen van de betrokken gemeente in het kleuter-/lager/secundair onderwijs ten minste één plaats per kind van diezelfde gemeente dat in aanmerking komt voor het kleuter-/lager/secundair onderwijs?”

Om die vraag te beantwoorden, zullen wij het aantal Brusselse kinderen ramen dat in aanmerking komt voor het beschouwde onderwijsniveau en onderzoeken of de scholen van de gemeente in staat zijn die leerlingen op te vangen.

Wat de vraag betreft, dat wil zeggen de leerplichtige bevolking die in Brussel woont, wordt een modelvorming van de spreiding van de voornaamste leeftijdsklassen in elk onderwijsniveau naar voren gebracht. De in aanmerking genomen cijfers zijn die van het jaar t van de betrokken leeftijdsklassen van het schooljaar $t-1$ - t . Deze bevolkingscijfers worden immers gegeven op 1 januari. In de bevolkingsstatistiek betekent x jaar x volle jaren op een januari van het referentiejaar. Zo worden bijvoorbeeld de bevolkingscijfers van 2008 gebruikt om het aantal kinderen te ramen dat geacht wordt tijdens het schooljaar 2007-2008 het eerste jaar lager onderwijs aan te vatten. Het betreft de kinderen die wer-

den geboren in 2002, d.i. die van de klasse 6 jaar in de bevolkingscijfers per 1 januari 2008.

Vervolgens moet het aandeel van deze verschillende leeftijdsklassen worden geraamd dat zich hetzij in het kleuteronderwijs, hetzij in het lager onderwijs, hetzij in het secundair onderwijs bevindt. Daartoe werd de verdeling van de leeftijdsklassen in het onderwijs van de Franse Gemeenschap in Wallonië (Etnic, 2007) als basis genomen om deze Brusselse schoolbezoekpercentages te benaderen. In het Brussels Gewest vallen deze percentages immers moeilijk te ramen, aangezien de beide gemeenschappen het onderwijs inrichten en dus beide maar op een gedeelte van de Brusselse bevolking mikken. De percentages werden afgerond. In tabel 2 is het schoolbezoekpercentage per leeftijd vermeld dat voor het Gewest in aanmerking is genomen, d.i. de verhouding tussen het aantal leerlingen van de gegeven leeftijd die onderwijs volgen in het beschouwde niveau en de totale schoolbevolking van die leeftijd.

Deze opzettelijk afgeronde schoolbezoekpercentages kunnen geforceerd lijken, maar zij zullen vooral worden gebruikt bij de voorspelling van de schoolbevolking (zie punt 4), waar de modelvorming zo werd opgebouwd dat zij maar in heel geringe mate gevoelig is voor onnauwkeurigheden betreffende dat percentage, in hoofdzaak omdat de schoolbezoekpercentages net heel moeilijk te ramen zijn.

² Gemeenteraad van de Stad Brussel van 23 november 2009

TABEL 2 : Schoolbezoekpercentage van de leeftijdsklassen volgens de niveaus

Kleuter		Lager		Secundair	
Leeftijd	Schoolbezoekpercentage	Leeftijd	Schoolbezoekpercentage	Leeftijd	Schoolbezoekpercentage
2	45 %	6	100 %	12	67 %
3	100 %	7	100 %	13	100 %
4	100 %	8	100 %	14	100 %
5	100 %	9	100 %	15	100 %
		10	100 %	16	100 %
		11	100 %	17	90 %
		12	33 %	18	50 %
				19	25 %
				20	10 %

Bron : *Etnic - berekeningen BISA*

Het is meer bepaald de hypothese van een schoolbezoekpercentage van 100% bij de kinderen van ten volle 3 jaar uit het kleuteronderwijs die sterk kan lijken. Men moet allereerst vaststellen dat in 2005-2006 dit schoolbezoekpercentage van de 3-jarigen in Wallonië voor het onderwijs van de Franse Gemeenschap al 3% bedroeg. Bovendien wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gekenmerkt door een hoger aandeel van in het wachtregister ingeschreven personen (kandidaat-vluchtelingen) dan de andere gewesten van het land. De extra kinderen die in dat register zijn ingeschreven, zullen dat percentage dus nog verhogen want zij zijn niet opgenomen in de officiële bevolkingcijfers, de noemer van dat percentage. Hetzelfde mechanisme is van toepassing op het onbekend maar daarom niet noodzakelijk te verwaarlozen aantal kinderen dat illegaal in België verblijft, maar niettemin naar school gaat. Ook op dat vlak is hun aantal waarschijnlijk verhoudingsgewijs hoger in Brussel dan in de andere gewesten van het land en dus in vergelijking met Wallonië. Een ander gegeven dat dit percentage van 100% verantwoordt, is dat deze percentages in het kleuteronderwijs van de Franse Gemeenschap worden berekend op basis van de schoolbevolking op 15 januari. Een bepaald aantal leerlingen van de onthaalklassen, of zelfs van het eerste jaar kleuteronderwijs wordt nog na die datum ingeschreven, waardoor dit percentage nog wordt verhoogd. Zoals wij hierboven al zagen, wordt de doelstelling van een schoolbezoek van 100% op dit onderwijsniveau op Europees vlak echter aangemoedigd.

Wat het aanbod betreft, is de verzadiging van het Brusselse onderwijs een feit; het aantal beschikbare plaatsen stemt dus overeen met het aantal ingeschreven leerlingen.

Wat de afstemming van het aanbod op de vraag betreft, dient er allereerst te worden aan herinnerd dat in het

Brussels Hoofdstedelijk Gewest het aantal plaatsen in het onderwijs groter is dan het aantal schoolgaande Brusselse kinderen, berekend volgens de verdeelsleutel van tabel 2. In hoofdzaak omdat het Gewest een onderwijscentrum is en heel wat kinderen uit andere gewesten opvangt. Dat is meer bepaald het geval voor sommige gemeenten, met name die welke gelegen zijn aan de grenzen van het Gewest of ook in Brussel-Stad. Dit verschil is aanzienlijker voor het secundair onderwijs.

Zoals eerder gezien, lijken de capaciteiten van het Brusselse onderwijs vrijwel op hun maximum te zitten. Aangezien de Brusselaars doorgaans in Brussel schoollopen, dient men bovendien oog te hebben voor de relatieve opvangcapaciteit van het Brusselse onderwijs, d.i. de verhouding tussen het aantal plaatsen in de scholen van een gegeven niveau en het aantal Brusselse kinderen in de betrokken leeftijdsklassen. Zo zal bijvoorbeeld de verhouding tussen het aantal plaatsen in het lager onderwijs in Brussel en de Brusselse bevolking van het lager onderwijs³ worden onderzocht.

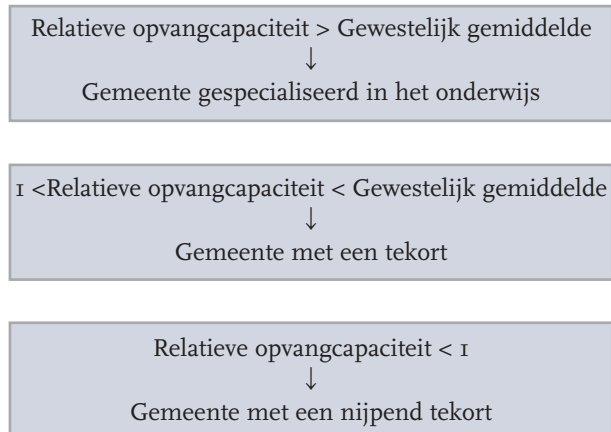
De relatieve opvangcapaciteit heeft gemiddeld een waarde van meer dan 1 voor de drie onderwijsniveaus in Brussel, aangezien er meer leerlingen van buiten Brussel zijn die een school van het Gewest bezoeken dan er Brusselse kinderen zijn die buiten Brussel naar school gaan. Voor het Gewest in zijn geheel bedraagt de relatieve opvangcapaciteit in het kleuteronderwijs 1,07 plaats per Brussels kind dat betrokken is bij het kleuteronderwijs. Voor het lager onderwijs heeft de indicator de waarde 1,09 en voor het secundair onderwijs 1,21.

Op gemeentelijk vlak volgt hieronder de interpretatie die aan deze indicator zal worden gegeven en die een gemeentelijke typologie zal vormen van elk onderwijsniveau:

³ Het "aantal kinderen (of bevolking) van een gemeente of van het Gewest in het kleuter-, lager of secundair onderwijs" stemt overeen met het aantal kinderen dat in die gemeente of het Gewest woont van de leeftijdsklassen die vermeld zijn in tabel 2 in de verhoudingen die uit die tabel blijken. De uitdrukking "leerplichtige Brusselse bevolking" dekt hetzelfde concept.

- een gemeente waarvan de indicator een waarde heeft van meer dan of gelijk aan het Brusselse gemiddelde is gespecialiseerd in het onderwijs. In de scholen die op haar grondgebied zijn gelegen, vangt zij immers ruimschoots meer leerlingen op dan zij leerplichtige kinderen uit de betrokken leeftijdsklasse telt.
- een gemeente waarvan de indicator een waarde heeft die ligt tussen de eenheid en het gewestelijk gemiddelde, vertoont een tekort. De situatie van het onderwijs in Brussel is immers voldoende verzadigd om ervan uit te gaan dat een relatieve opvangcapaciteit onder het Brusselse gemiddelde een teken is van een tekort aan plaatsen in de scholen. Zelfs al is er meer dan één plaats per Brussels kind in de betrokken leeftijdsklassen, zet het saldo van de kinderen die afkomstig zijn uit andere gewesten, de scholen van deze gemeenten onder druk.
- Een gemeente waarvan de relatieve opvangcapaciteit tot slot lager is dan de eenheid, vertoont een nijpend tekort. Voor elk kind van de betrokken leeftijdsklassen is er zelfs niet één plaats in de scholen die gelegen zijn op het grondgebied van de gemeente.

Samengevat:

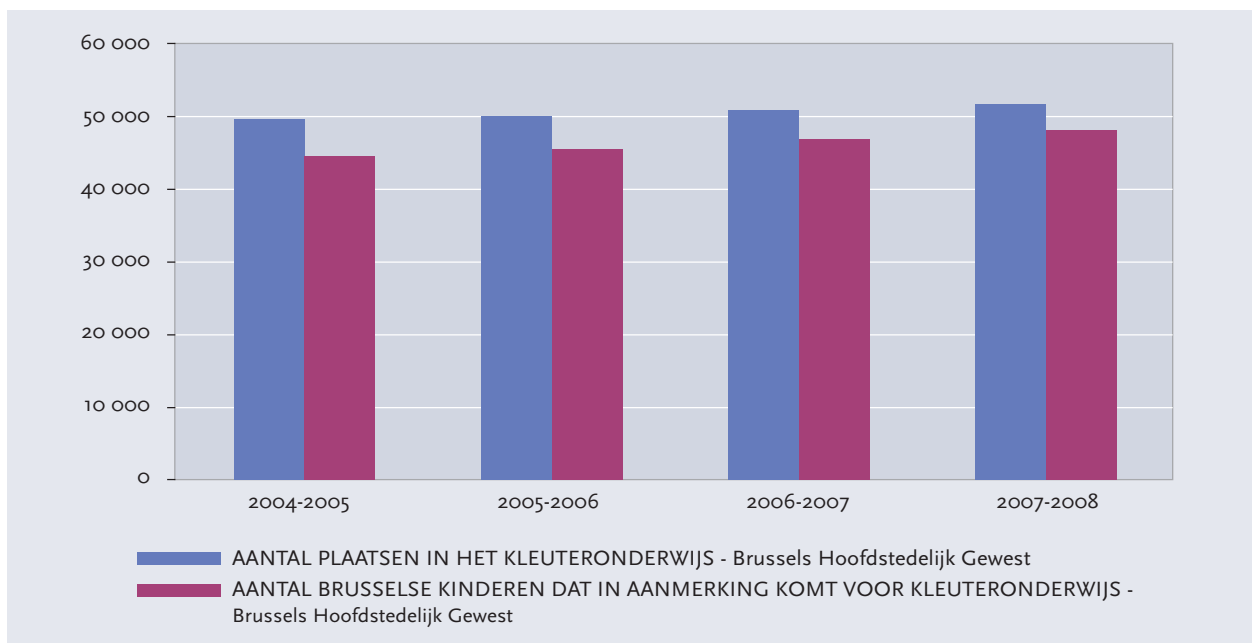
De gemeentelijke typologie volgens de relatieve opvangcapaciteit wordt hieronder opgegeven voor elk onderwijsniveau.

3.3. Het kleuteronderwijs

Op gewestelijk vlak noteert men een constante groei zowel van de Brusselse bevolking die betrokken is bij het kleuteronderwijs als van het aantal leerlingen in het

kleuteronderwijs tijdens de laatste vier beschikbare schooljaren⁴, weergegeven op grafiek 2.

GRAFIEK 2 : Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Source : Communauté française et Communauté flamande - IS 2009 (IBSA) - DGSIE

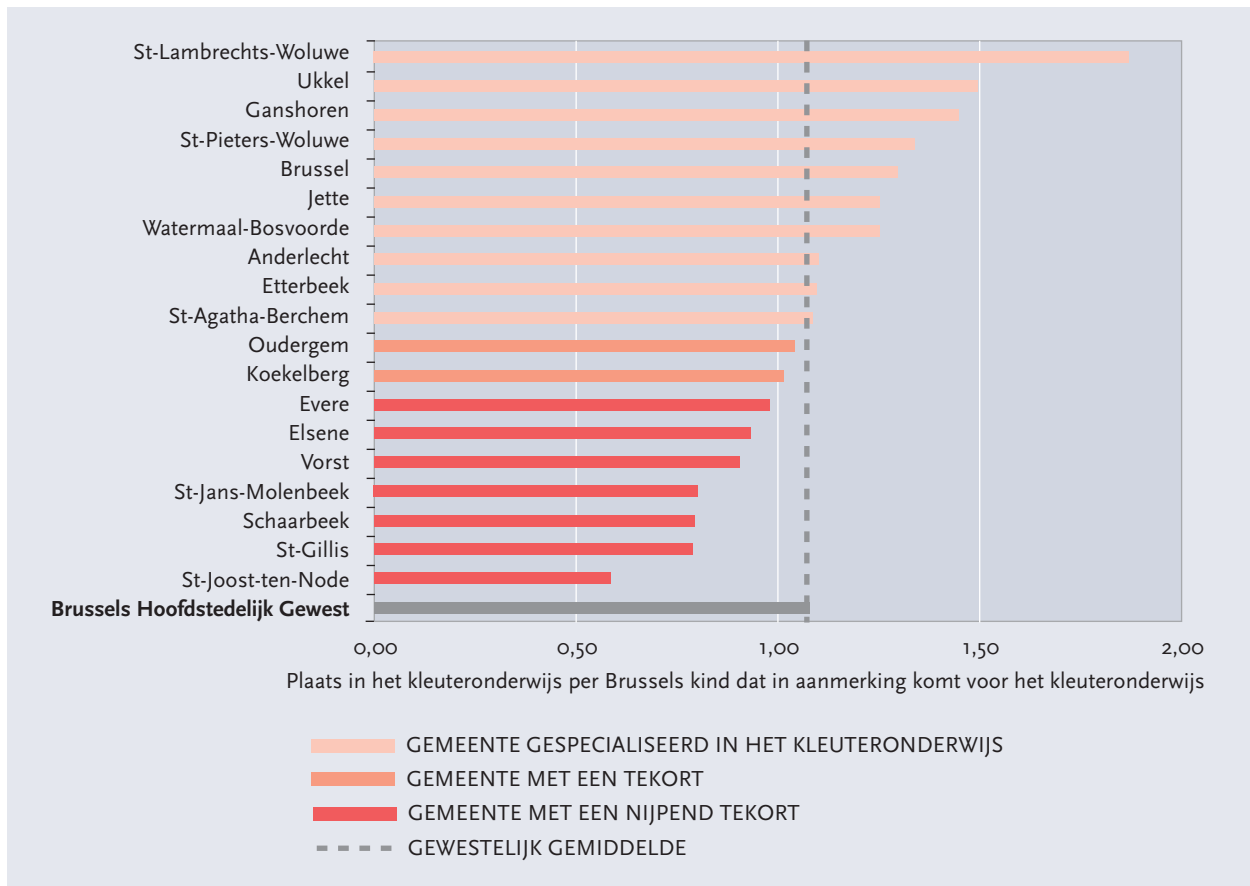
⁴ Het verschijnsel is trouwens ouder maar een statistische sprong tussen het schooljaar 2003-2004 en het volgende (sindsdien worden de kinderen uit het kleuteronderwijs geteld op 15 januari) zet ons ertoe aan ons te beperken tot die laatste vier jaar.

Voor 2007-2008 bedraagt de relatieve opvangcapaciteit in het Gewest 1,07 plaats in het kleuteronderwijs per Brussels kind dat in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs. Opgemerkt dient te worden dat het verschil tussen het aantal Brusselse kinderen dat in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs en het aantal plaatsen in

het kleuteronderwijs vermindert. De relatieve opvangcapaciteit vermindert dus eveneens.

Grafiek 3 toont deze indicator voor elk van de Brusselse gemeenten.

GRAFIEK 3 : Relatieve opvangcapaciteit in het kleuter onderwijs in 2007-2008

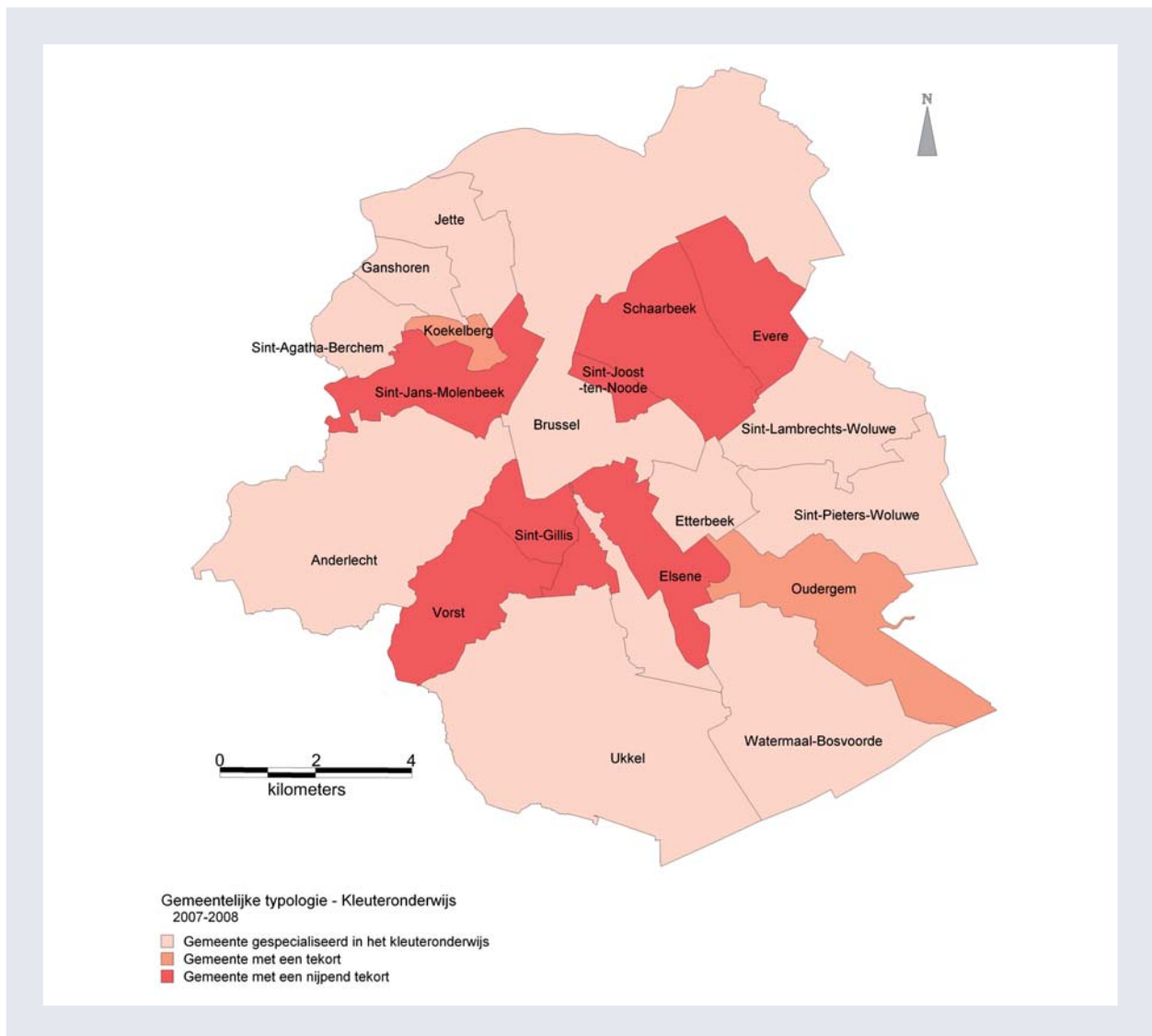

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI Berekningen BISA

Zeven gemeenten beschikken in het kleuteronderwijs zelfs niet over één plaats per kind van de gemeente dat in aanmerking komt voor dit onderwijsniveau (in het rood): Sint-Joost-ten-Node, Sint-Gillis, Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Vorst, Elsene en Evere. Zelfs al woont een groot gedeelte van de kinderen van Sint-Joost-ten-Node die de leeftijd hebben om naar het kleuteronderwijs te

gaan, wegens de geringe oppervlakte van deze gemeente in de buurt van de scholen van de aanpalende gemeenten, kan men toch vaststellen dat de indicator de heel geringe waarde van 0,58 aanneemt. Dat wil zeggen dat er in Sint-Joost-ten-Node in het kleuteronderwijs nauwelijks één plaats is voor 2 kinderen van de gemeente, die de leeftijd hebben om naar dit onderwijsniveau te gaan.

KAART 1 : Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het kleuteronderwijs in 2007-2008

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI
Cartografie : BISA

Op basis van de geografische spreiding van deze indicator (kaart 1) stelt men allereerst een tegenstelling centrum-rand vast. De gemeenten met een nijpend tekort zijn hoofdzakelijk in de eerste ring (5 op 7) gelegen, terwijl het merendeel van de gemeenten van de tweede ring

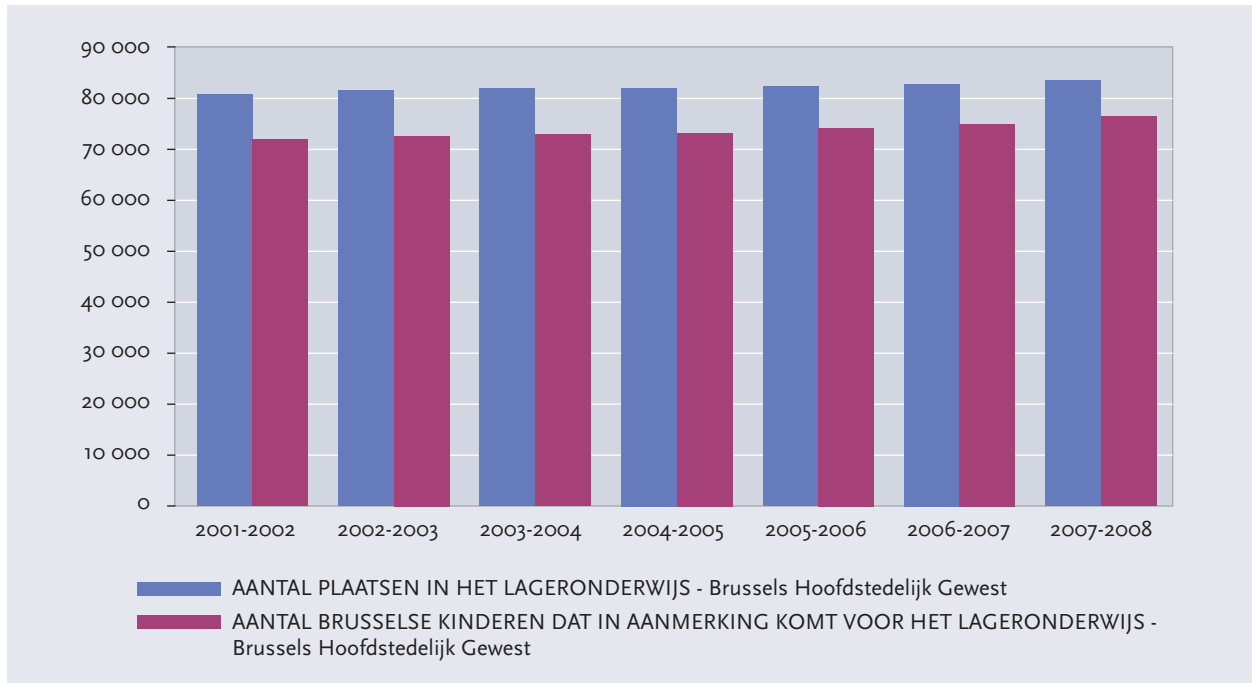
gespecialiseerd is in het kleuteronderwijs. Men kan al deficitaire assen vaststellen naar het noordoosten (Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Evere), het noordwesten (Sint-Jans-Molenbeek), het zuidwesten (Sint-Gillis en Vorst) en het zuidoosten (Elsene).

3.4. Het lager onderwijs

Voor het lager onderwijs is de groei van de bevolking die betrokken is bij het lager onderwijs de jongste jaren con-

stant. Zoals blijkt uit grafiek 4 is ook de evolutie van de leerlingen in het lager onderwijs in stijgende lijn.

GRAFIEK 4 : Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het lager onderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het lager onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

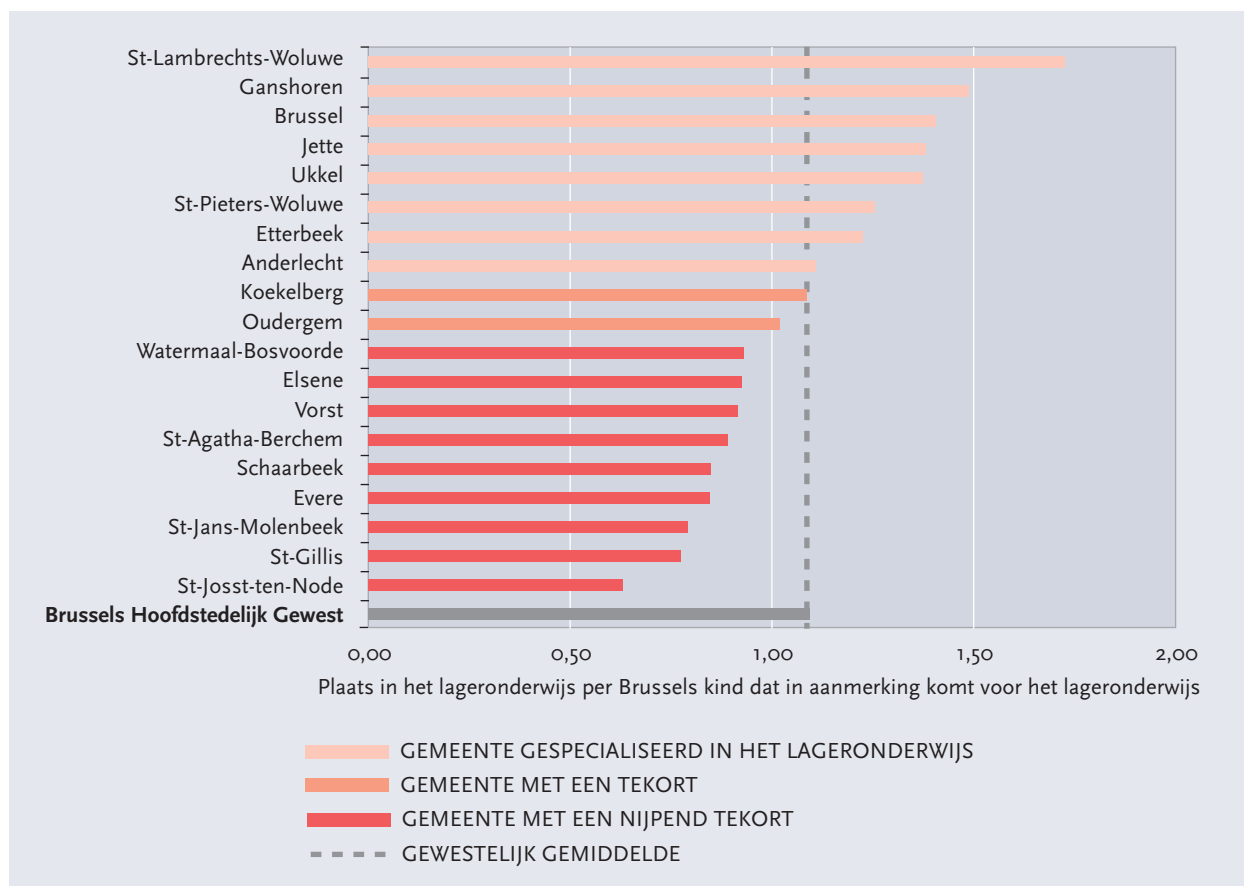

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI

Voor 2007-2008 bedraagt de relatieve opvangcapaciteit in het lager onderwijs in het Gewest 1,09 plaats per Brussels kind dat in aanmerking komt voor het lager onderwijs.

Grafiek 5 toont deze indicator voor elk van de Brusselse gemeenten.

GRAFIEK 5 : Relatieve opvangcapaciteit in het lager onderwijs in 2007-2008

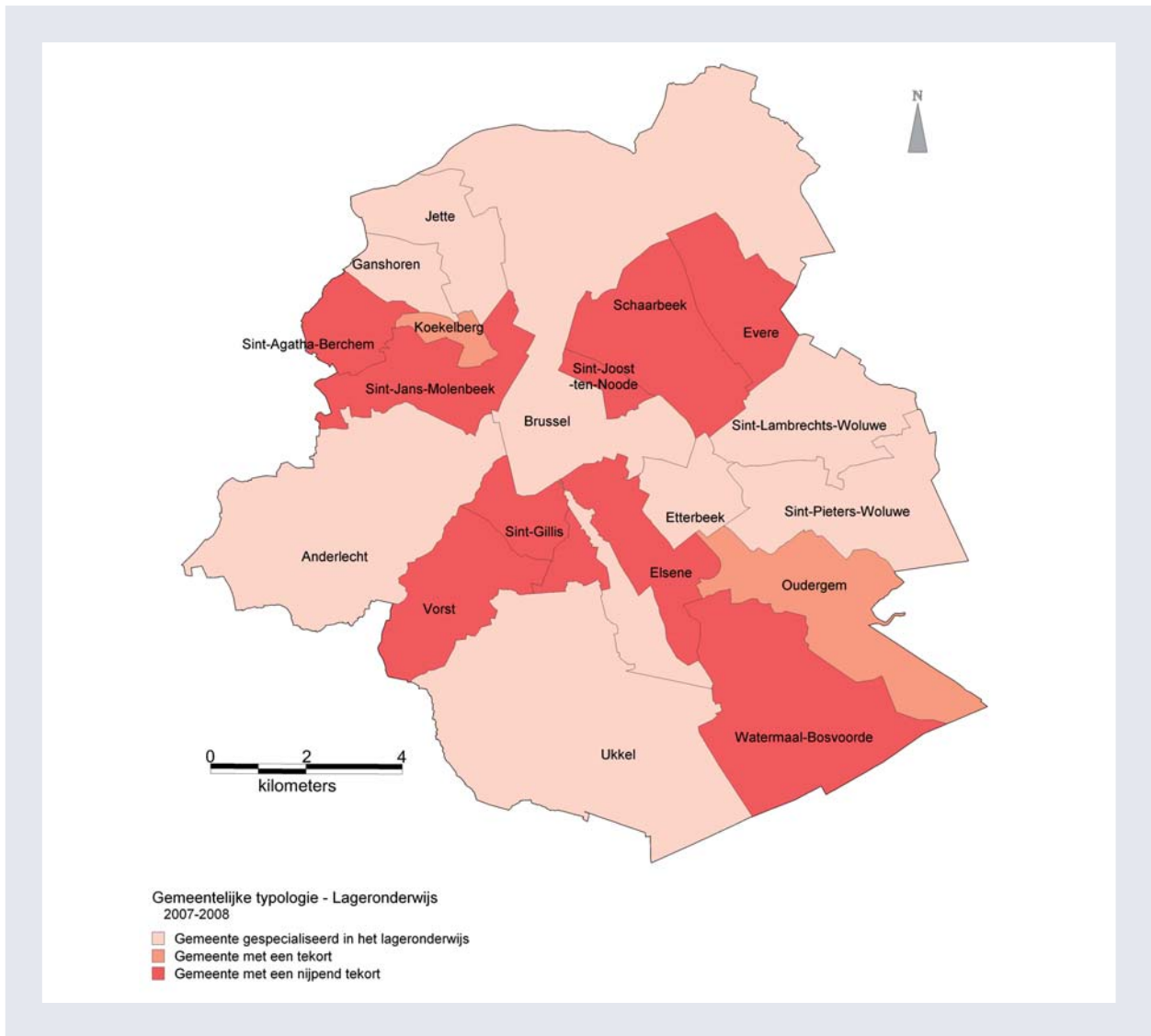
Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI
Berekeningen BISA

Negen gemeenten beschikken in het lager onderwijs zelfs niet over één plaats per kind van de gemeente dat in aanmerking komt voor dit onderwijsniveau. (in het rood). Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis en Sint-Joost-ten-Node, die de vier gemeenten waren met het grootste tekort voor het kleuteronderwijs, blijven in de groep van de vijf gemeenten met het grootste tekort op het vlak van plaatsen in het lager onderwijs. Bij deze vier gemeenten komen Evere, Sint-Agatha-Berchem, Vorst, Elsene en Watermaal-Bosvoorde.

Op basis van de geografische spreiding van deze indicator (kaart 2) tekenen zich deze keer vanaf het centrum van de Hoofdstad duidelijk vier assen af van gemeenten met een tekort, waarvan de intensiteit van het tekort vermindert naarmate men zich van het centrum verwijdert:

- een noordoostelijke as die het grootste tekort vertoont, vertrekt van Sint-Joost-ten-Node en omvat Schaarbeek en Evere;
- een noordwestelijke as die Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Agatha-Berchem omvat;
- een zuidwestelijke as die wordt gevormd door Sint-Gillis en Vorst;
- tot slot een zuidoostelijke as met een geringer tekort, bestaand uit Elsene en Watermaal-Bosvoorde.

KAART 2 : Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het lager onderwijs in 2007-2008

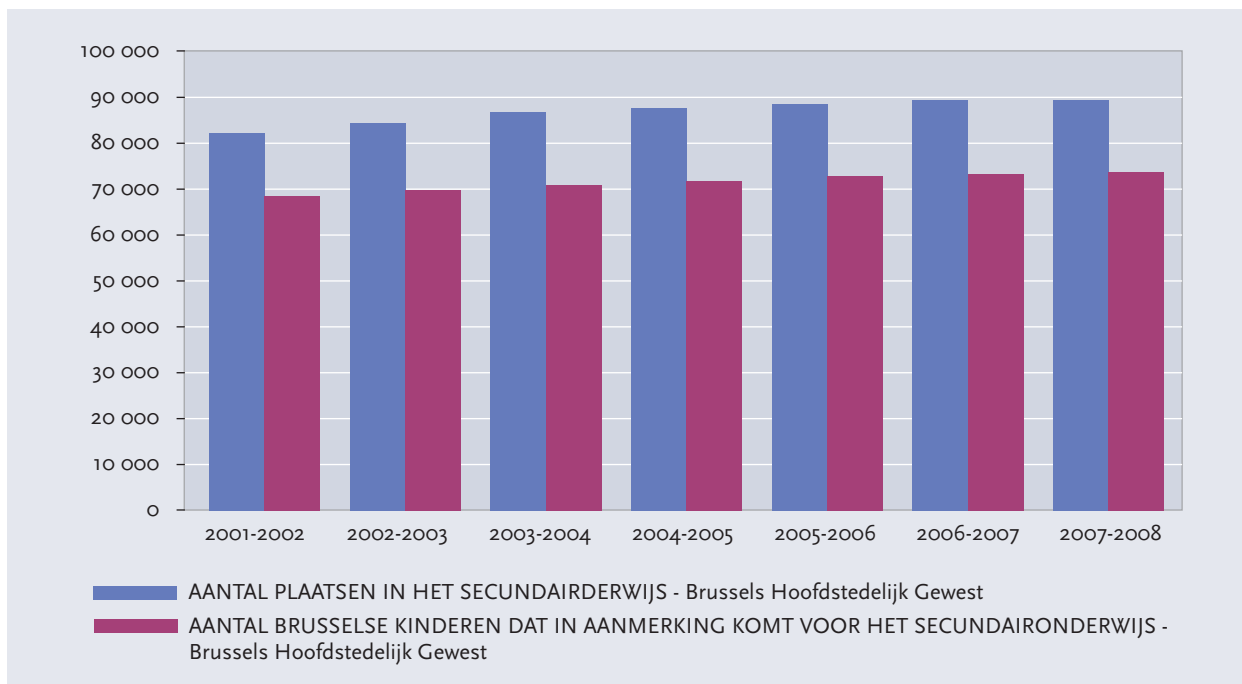
Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI
Cartografie: BISA

3.5. Het secundair onderwijs

Net als de andere niveaus stelt men in het secundair onderwijs in de loop van de jongste jaren de constante groei vast van het aantal Brusselaars dat in aanmerking

komt voor het secundair onderwijs. Zoals blijkt uit grafiek 6 geldt over het algemeen hetzelfde voor de leerlingen van het secundair sinds 2001-2002.

GRAFIEK 6 : Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het secundair onderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het middelbaar onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI

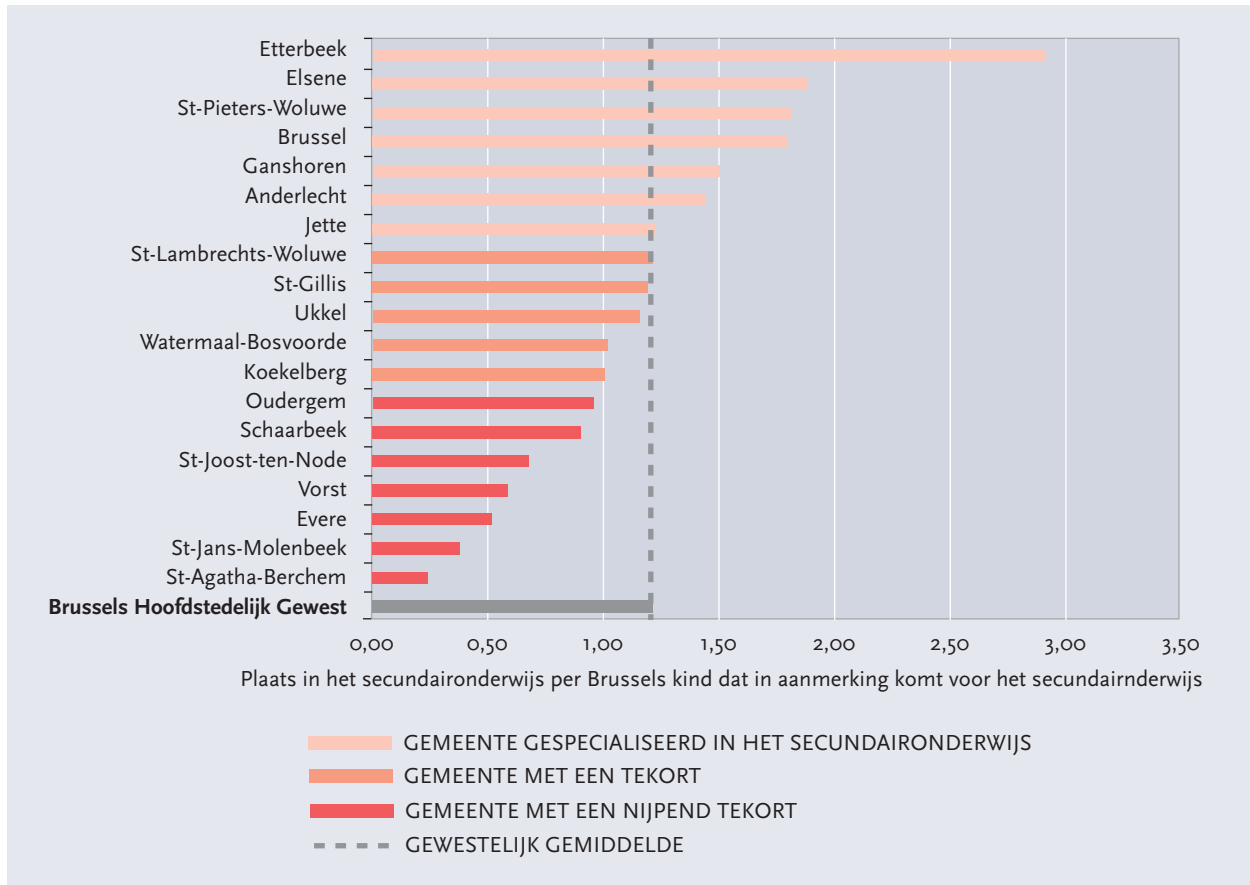
Voor 2007-2008 bedraagt de relatieve opvangcapaciteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het secundair onderwijs 1,21 plaats per kind dat in aanmerking komt voor dit onderwijsniveau.

Het betreft hier de hoogste waarde voor de drie onderwijsniveaus. Het is immers dit onderwijsniveau dat verhou-

dingsgewijs de meeste leerlingen uit de andere gewesten aantrekt, 18% in 2006-2007 voor het Franstalig secundair onderwijs (CCFEE, 2009) en 19% in 2001-2002 voor het Nederlandstalig secundair onderwijs (Janssens, 2009).

Grafiek 7 toont deze indicator voor elk van de Brusselse gemeenten.

GRAFIEK 7 : Relatieve opvangcapaciteit in het secundair in 2007-2008

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI
Berekeningen BISA

Zeven gemeenten beschikken in het secundair onderwijs niet over één plaats per kind dat in aanmerking komt voor dit onderwijsniveau (in het rood). Men treft hier opnieuw Schaarbeek, Sint-Jans-Molenbeek en Sint-Joost-ten-Node aan, maar niet Sint-Gillis.

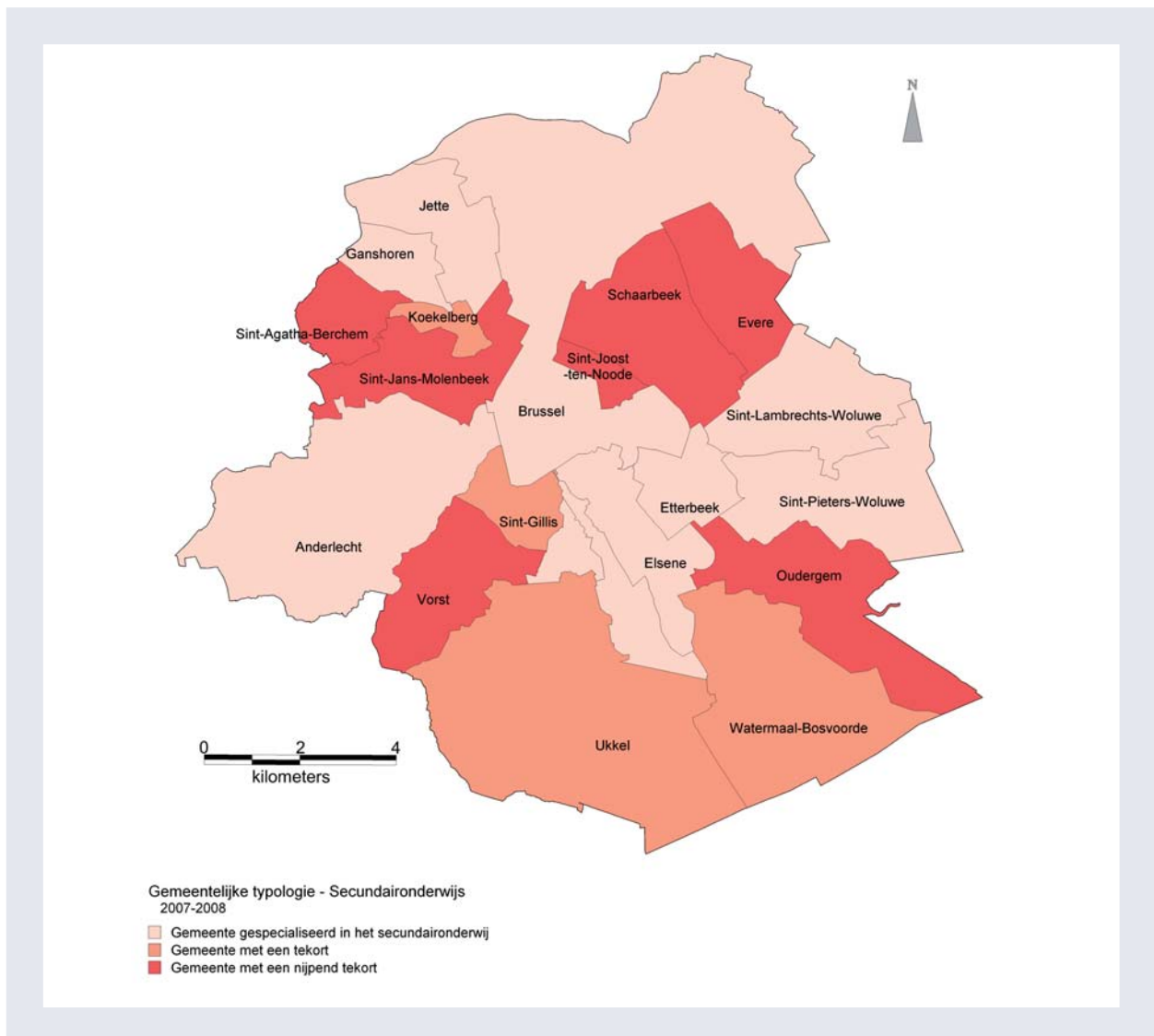
Op basis van de geografische spreiding van deze indicator (kaart 3) stelt men vast dat van de vier deficitaire

assen die voor het lager onderwijs werden bepaald, de noordoostelijke en de noordwestelijke assen nog altijd zichtbaar en intact zijn.

De zuidwestelijke as is vervaagd aangezien Sint-Gillis “gewoon” een tekort vertoont.

De zuidoostelijke as tot slot, de minst deficitaire van de vier assen voor het lager onderwijs, is sterk vervaagd.

KAART 3 : Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het secundair onderwijs in 2007-2008

Bron : Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - SI 2009 (BISA) - ADSEI
Cartografie : BISA

3.6. Commentaar bij de gemeentelijke typologieën

Het aanbod is het minst afgestemd op de gemeentelijke potentiële vraag in de centrale gemeenten van het Gewest, met de opmerkelijke uitzondering van Brussel-Stad. Het zijn vooral de gemeenten die zich uitstrekken langs de noordoostelijke en de noordwestelijke as, die een nijpend tekort vertonen. De gemeenten Sint-Joost-ten-Node, Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek vertonen een nijpend tekort voor de drie onderwijsniveaus.

De gemeenten waar de oprichting van nieuwe scholen het dringends is, zijn natuurlijk die waar het schoolaanbod het zwakste is. Zoals al eerder onderstreept, kan deze vaststelling natuurlijk worden gerelativeerd door het feit dat de gemeenten die aan de grenzen van het Gewest zijn gelegen, meer leerlingen krijgen van buiten het Gewest. Diezelfde gemeenten vertonen echter de neiging er meer te “verliezen” aan de andere gewesten, zodat er meer plaatsen vrijkomen. Tot slot betreffen deze verschuivingen in hoofdzaak enkel het secundair onderwijs.

4. Voorspelling van de schoolbevolking op gemeentelijk en gewestelijk vlak

4.1. Methodologie en hypothesen

Om de schoolbevolking van de scholen van de gemeenten van het Gewest in de komende jaren te voorspellen, moet een onderscheid worden gemaakt tussen de Brusselse bevolking die betrokken is bij het onderwijs en de rest van de leerlingen.

Het model dat in aanmerking werd genomen om de schoolbevolking van een gegeven niveau van een gemeente te ramen tijdens een schooljaar $t-1 - t$, ziet er als volgt uit:

$$(Schoolbevolk.)_{gemeente, niveau}^{t-1 - t} =$$

$$(Bevolk. gemeente)_{gemeente, niveau}^{t-1 - t} + \Delta(ext.)_{gemeente, niveau}$$

waarin:

- $(Bevolk. gemeente)_{gemeente, niveau}^{t-1 - t}$ het aantal kinderen van de gemeente is dat in aanmerking komt voor het beschouwde onderwijsniveau tijdens het schooljaar $t-1 - t$;
- $\Delta(ext.)_{gemeente, niveau}$ het constante saldo weergeeft.

Het saldo $\Delta(ext.)_{gemeente, niveau}$ komt in hoofdzaak voort uit het feit dat 16% van de leerlingen van het Brusselse onderwijs op alle niveaus samen afkomstig zijn van buiten het Gewest. Ruw geschat kunnen die 16% worden teruggevonden in het saldo⁵. Maar de analyse van de evolutie van dit saldo spreekt voor zich en lijkt te zijn aangetaast door de verzaadiging van het Brusselse schoolsysteem. In het kleuteronderwijs neemt dit saldo dan ook geregeld af. Terwijl het in 2004-2005 meer dan 5 000 bedroeg, bedraagt het momenteel nog slechts 3 600. In het lager onderwijs is men eveneens getuige van een vermindering van dat saldo dat van 9 000 in 2004-2005 daalde tot 7 000 in 2007-2008. In het secundair onderwijs ten slotte hebben de verhogingen van het begin van de jaren 2000 plaats geruimd voor een stagnatie van dat saldo rond de 16 000 studenten. Met andere woorden worden de plaatsen in het lager en kleuteronderwijs in Brussel hoe langer hoe meer uitsluitend ingenomen door kinderen die in het Gewest wonen.

Er zal worden uitgegaan van de hypothese dat deze saldi in de toekomst constant zullen blijven. Enerzijds ziet

men de dalende- of stagnatietendens maar moeilijk omkeren. De “concurrentie” voor de plaatsen in het Brusselse schoolnetwerk zal immers nog sterker worden met de toename van de schoolplichtige kinderen die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen. Anderzijds kan men zich voorstellen dat de tendens van de voorbije jaren zich doorzet. De saldi die worden gevormd door het verschil tussen de schoolbevolking in het beschouwde niveau in Brussel en het aantal Brusselse kinderen die in ditzelfde onderwijsniveau schoollopen zou verder kunnen verminderen. Het vooruitzicht van een bodemniveau voor dit saldo alsook de daadkrachtige aanpak om te beantwoorden aan de Brusselse demografische groei door de bouw van scholen, het ultieme voorwerp van deze studie, zouden het mogelijk moeten maken dit saldo dat in hoofdzaak is samengesteld uit leerlingen die afkomstig zijn van de andere gewesten, te behouden op het niveau 2007-2008. Met andere woorden, er zal niet worden uitgegaan van de hypothese dat een gedeelte van de bijkomende Brusselse kinderen die school moeten lopen in de toekomst, in het Brusselse schoolsysteem zullen worden opgevangen ten nadele van de kinderen uit de andere gewesten.

De in aanmerking genomen waarden van het saldo tussen de schoolbevolking in het beschouwde niveau in Brussel en de betrokken Brusselse bevolking stemmen overeen met het laatste jaar waarvoor deze cijfers beschikbaar zijn (2007-2008); zij zullen in 2010, 2015 en 2020 constant behouden blijven en voor het Gewest bijgevolg de volgende waarden aannemen:

- $\Delta(ext.)_{BHG, kleuteronderwijs} = 3\ 600$;
- $\Delta(ext.)_{BHG, lager onderwijs} = 7\ 000$;
- $\Delta(ext.)_{BHG, secundair onderwijs} = 16\ 000$.

De raming van de schoolbevolking $(Bevolk. gemeente)_{gemeente, niveau}^{t-1 - t}$ is gebaseerd op het schoolbezoekpercentage van tabel 2 en op de gemeentelijke bevolkingsvoorspellingen van het BISA, die de bevolking geven van elke leeftijd in elke gemeente. De bevolkingsvoorspellingen van het BISA nemen de vooruitzichten over van het Federaal Planbureau en van de ADSEI, aangepast met behulp van de recentste beschikbare demografische informatie. Bovendien zijn de

⁵ Voor 2007-2008 betreft het in werkelijkheid het verschil tussen de leerlingen die van buiten het Gewest naar Brussel komen studeren en de Brusselse kinderen die buiten het Gewest studeren, op het modelvormingsverschil van de schoolbezoekpercentages na.

gemeentelijke vooruitzichten van het aantal schoolgaande Brusselse kinderen gebaseerd op de splitsing door het BISA van de gewestelijke voorspellingen op gemeentelijk vlak. Deze gewestelijke en gemeentelijke voorspellingen zijn het voorwerp van een gelijktijdige publicatie (Dehaibe en Laine, 2010).

Om de evolutie te kennen van de schoolbevolking tussen bijvoorbeeld 2009-2010 en 2014-2015 volstaat het de evolutie te bekijken van de Brusselse schoolbevolking die betrokken is bij het beschouwde niveau, aangezien het saldo $\Delta(ext.)$ constant blijft. De evolutie van de schoolbevolking tussen deze twee jaren hangt maar heel weinig af van de oorspronkelijke raming van het schoolbezoekpercentage. Indien men in aanmerking neemt dat de klasse van de 12-jarigen een schoolbezoekpercentage heeft van 25% in plaats van 33%, verandert dat bijgevolg niet de raming van het aantal scholen dat moet worden geopend. Het model is bijgevolg weinig gevoelig

voor de oorspronkelijke raming van de schoolbezoekpercentages.

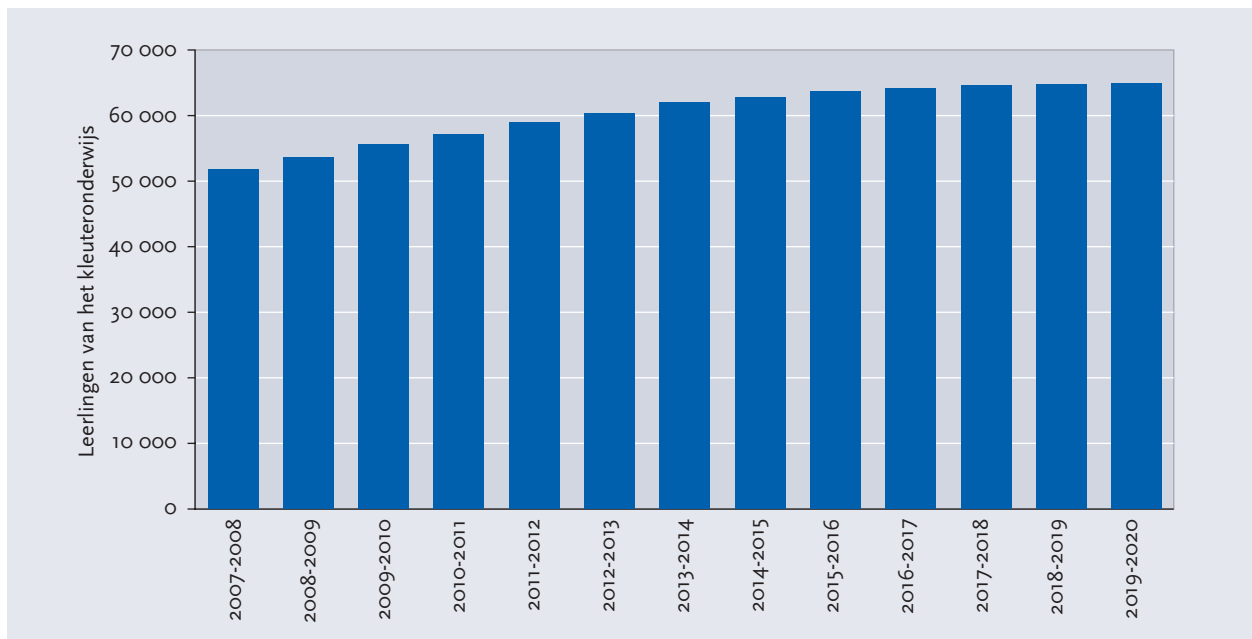
Het is daarentegen gevoeliger voor de evolutie van deze schoolbezoekpercentages (verhoging, vermindering...) in de tijd, maar deze evolutie lijkt moeilijk te voorspellen⁶, aangezien werd uitgegaan van de hypothese van constante schoolbezoekpercentages.

De sleutelschooljaren 2014-2015 en 2019-2020 werden gekozen overeenkomstig de tijdelijke verplichtingen die een schoolbouwproject vereisen, aangezien het de doelstelling is een aantal en een geografische spreiding van deze gebouwen of uitbreidingen te suggereren. De doelstellingen van de tweede vervalddag (2020) zullen heel afhankelijk zijn van de verwezenlijkingen in 2015 en andere gebeurtenissen die zich vóór het zover is, zullen voordoen, met name de bijwerking van de demografische voorspellingen.

4.2. Evolutie van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs

Grafiek 8 toont de evolutie van het aantal schoolgaande kinderen in de Brusselse kleuterscholen.

GRAFIEK 8 : Voorspelling van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - FPB en ADSEI

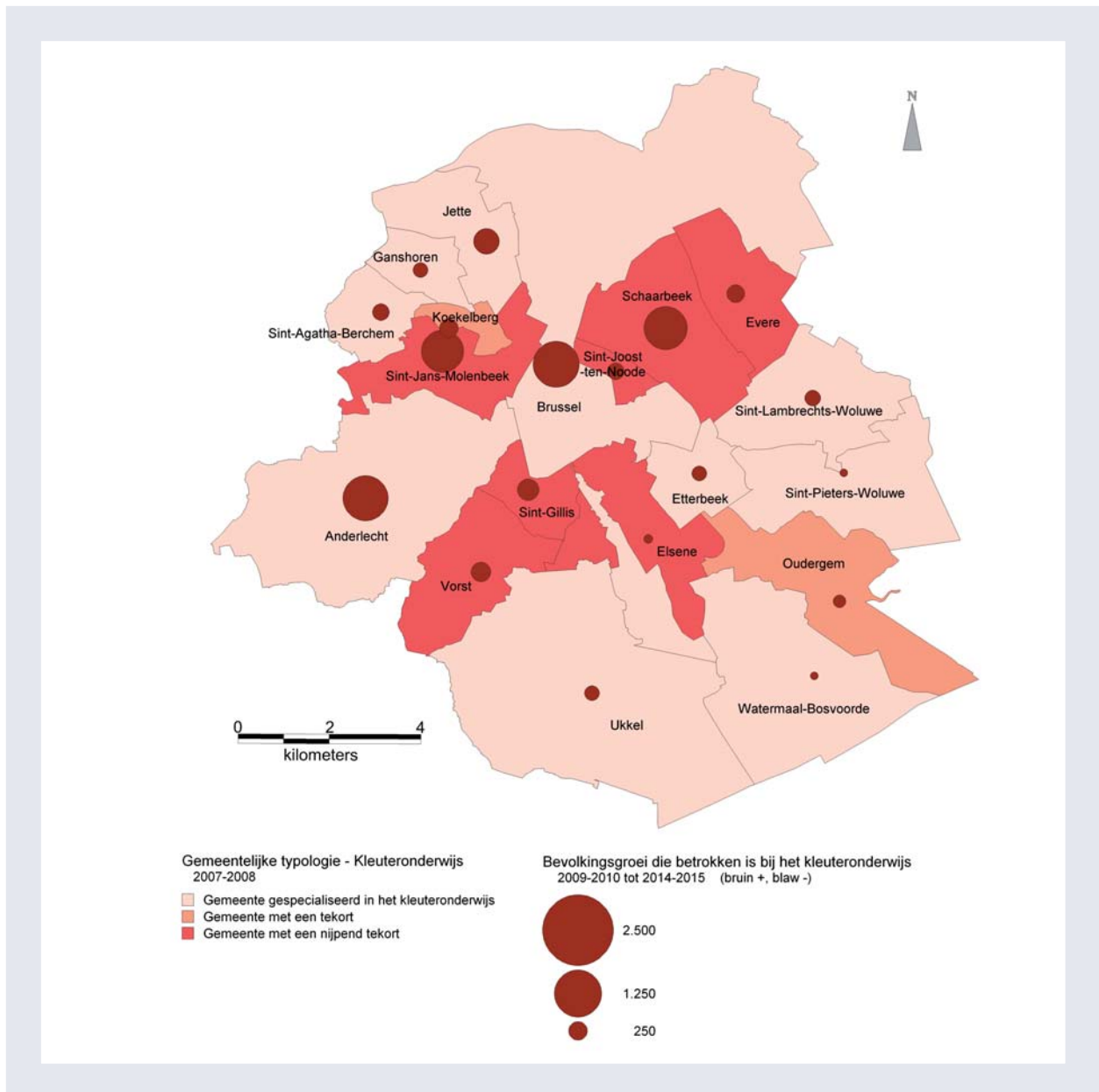
⁶ Met name omdat de verschillende hervormingen die in het onderwijs werden doorgevoerd, in de loop van de tijd kunnen leiden tot schommelingen van het percentage zittenblijvers, vooral wanneer men ermeë rekening houdt dat twee verschillende gemeenschappen betrokken zijn.

• Evolutie 2009-2010 tot 2014-2015

Van 2010 tot 2015 zal de schoolbevolking die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont en in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs, met meer dan 7 000 leerlingen toenemen. Aangezien het saldo $\Delta(ext.)BHG, kleuteronderwijs$ hypothetisch gesproken

constant is, zullen deze 7 000 bijkomende leerlingen ook overeenstemmen met de verhoging van het totale aantal leerlingen in het Brusselse kleuteronderwijs. Dit aantal zou zodoende van 55 479 leerlingen stijgen tot 62 743 leerlingen, d.i. een toename met 13%.

KAART 4 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor bij het kleuteronderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
Cartografie : BISA

Op kaart 4 worden de deficitaire noordoost- en noordwestassen gekenmerkt door een aanzienlijke verhoging van de bevolking die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs en dus van de schoolbevolking, in hoofd-

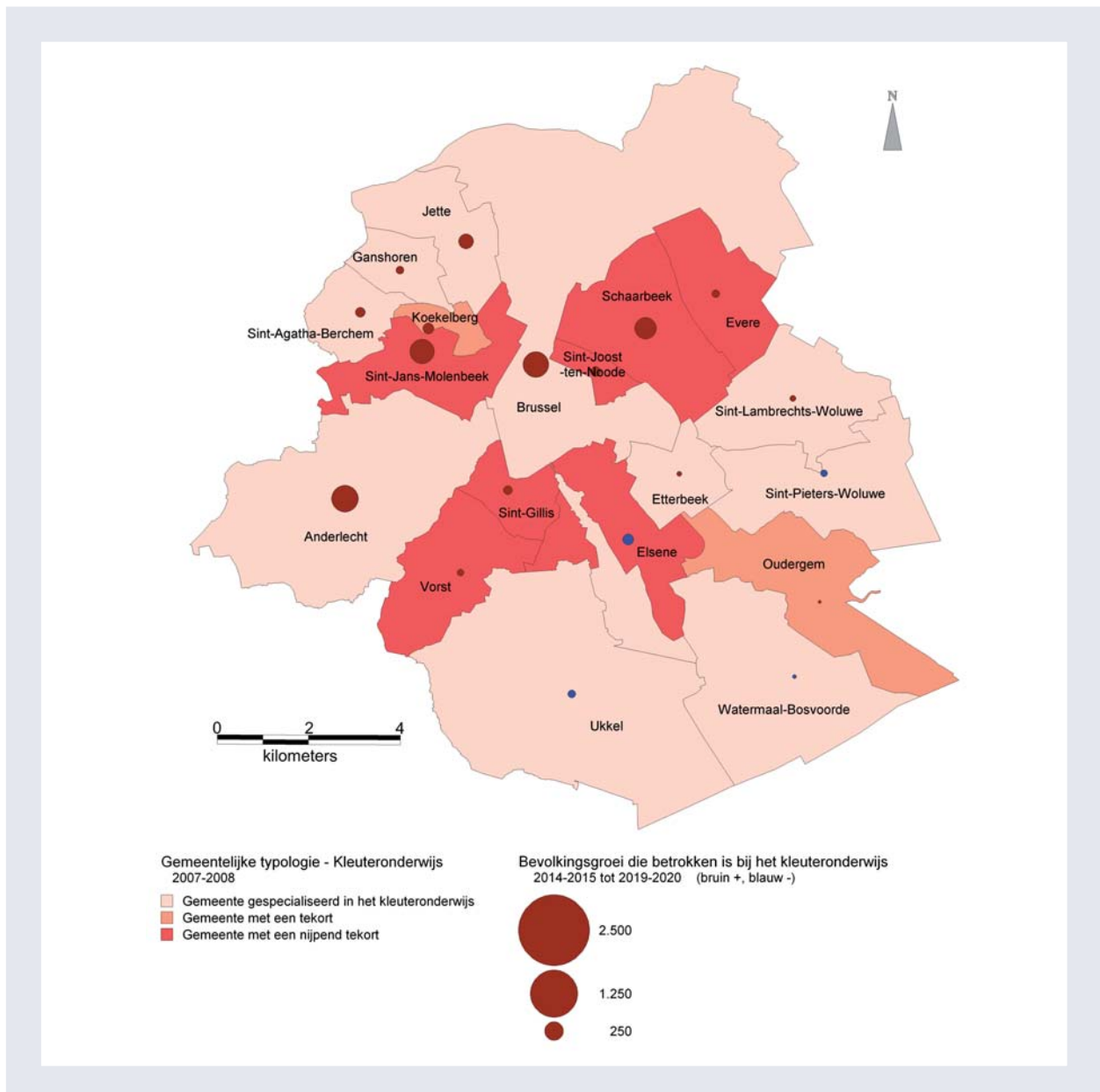
zaak in Schaarbeek en Sint-Jans-Molenbeek. Bovendien zullen ook Brussel-Stad en Anderlecht worden gekenmerkt door een sterke toename van de schoolbevolking.

• Evolutie 2014-2015 tot 2019-2020

Van 2015 tot 2020 zal de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs en die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont, nog maar met 2 057 leerlingen toenemen. Het totale aantal leerlingen in het Brusselse kleuteronderwijs zou zodoende van 62 743

leerlingen stijgen tot 64 681 leerlingen, d.i. een verhoging met 3,3%. De inspanning die in het kleuteronderwijs moet worden geleverd, zal dus eerder betrekking hebben op de komende vijf jaar (horizon 2015).

KAART 5 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
Cartografie: BISA

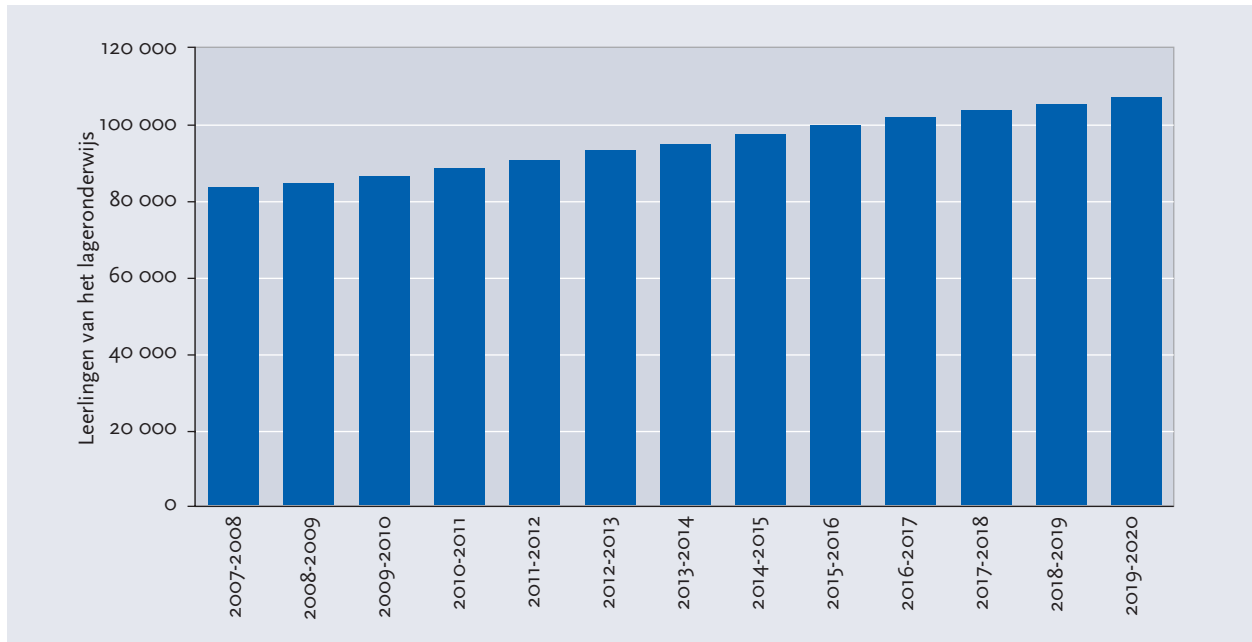
Kaart 5 toont aan dat de toenames van de bevolking in de Brusselse gemeenten die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs en dus de schoolbevolking van het

kleuteronderwijs voor deze periode, eerder gering zullen zijn. De tendens blijft niettemin lichtjes opwaarts.

4.3. Evolutie van de schoolbevolking in het lager onderwijs

Grafiek 9 toont de evolutie van het aantal schoolgaande kinderen in de Brusselse lagere scholen.

GRAFIEK 9 : Voorspelling van de schoolbevolking van het lager onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - FPB en ADSEI

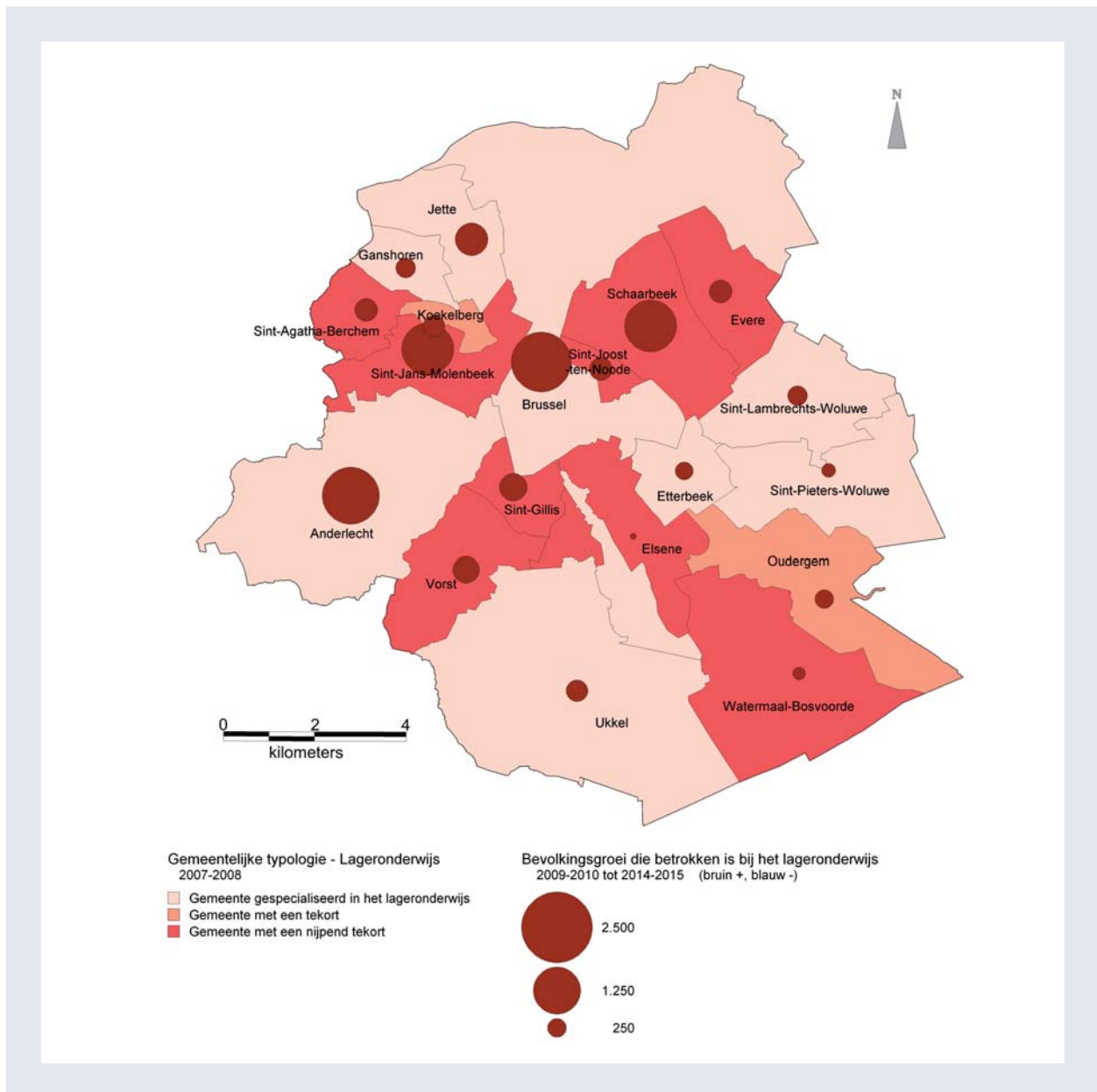
• Evolutie 2009-2010 tot 2014-2015

Van 2009-2010 tot 2014-2015 zal de Brusselse bevolking die in aanmerking komt voor lager onderwijs, met bijna 11 000 leerlingen toenemen. Wegens dezelfde redenen als die welke op het vlak van het kleuteronderwijs werden naar voren gebracht, bedraagt de aangroei van het totale aantal leerlingen in het Brusselse lager onderwijs eveneens bijna 11 000 leerlingen. Het aantal zal zodoende stijgen van 86 354 leerlingen tot 97 337 leerlingen, d.i. een verhoging met 12,7%.

Op gemeentelijk vlak toont kaart 6 de absolute evolutie van de schoolbevolking.

Op kaart 6 worden de deficitaire noordoost- en noordwestassen ook nu weer gekenmerkt door een aanzienlijke verhoging van de schoolbevolking, in hoofdzaak in Schaarbeek en Sint-Jans-Molenbeek. Bovendien zullen ook Brussel-Stad en Anderlecht net als voor het kleuteronderwijs worden gekenmerkt door een sterke toename van de schoolbevolking.

KAART 6 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het lager onderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015

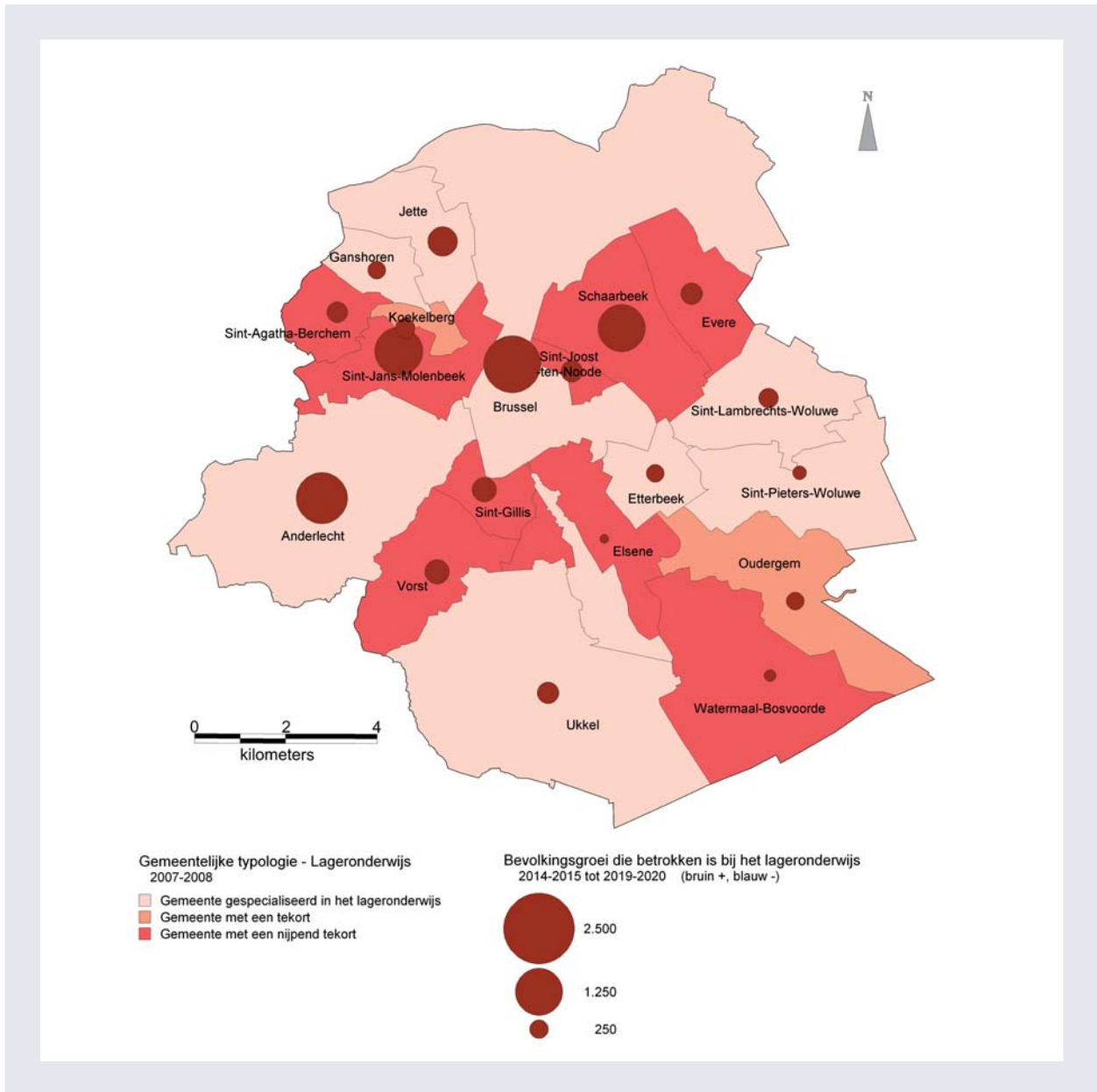
Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
Cartografie : BISA

• Evolutie van 2014-2015 tot 2019-2020

Van 2015 tot 2020 zal het aantal Brusselse kinderen dat in aanmerking komt voor het lager onderwijs, nog met bijna 10 000 leerlingen toenemen. Het totale aantal leerlingen in het Brusselse lager onderwijs zou zodoende van 97 337 leerlingen aangroeiën tot 107 023 leerlingen, d.i. een toename met 10%. De inspanning die in het lager onderwijs tijdens de periode 2015-2020 zal moeten worden geleverd, blijft dus erg groot.

Kaart 7 toont aan dat de toenames van het aantal Brusselse leerlingen dat in aanmerking komt voor het lager onderwijs, voor deze periode nog aanzienlijk zullen zijn, hoewel gematigder dan voor de periode 2009-2010 tot 2014-2015.

KAART 7 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het lager onderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020

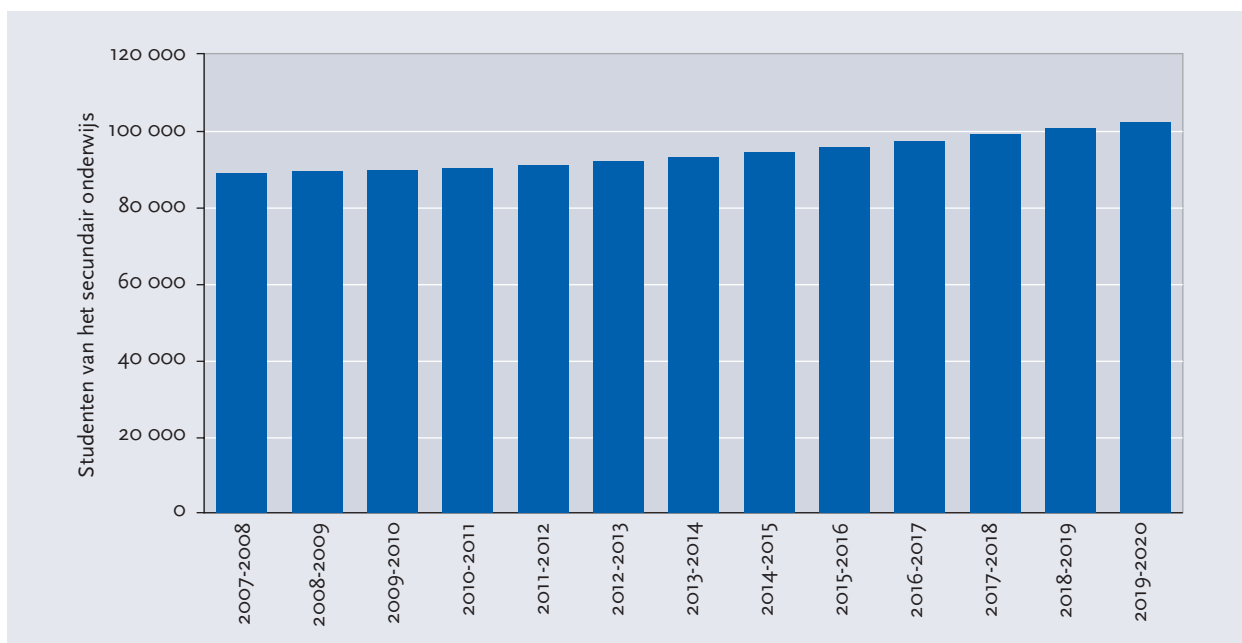

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
Cartografie : BISA

4.4. Evolutie van de schoolbevolking in het secundair onderwijs

Grafiek 10 toont de evolutie van het aantal schoolgaande kinderen in de Brusselse middelbare scholen.

GRAFIEK 10 : Voorspelling van de schoolbevolking van het secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - FPB en ADSEI

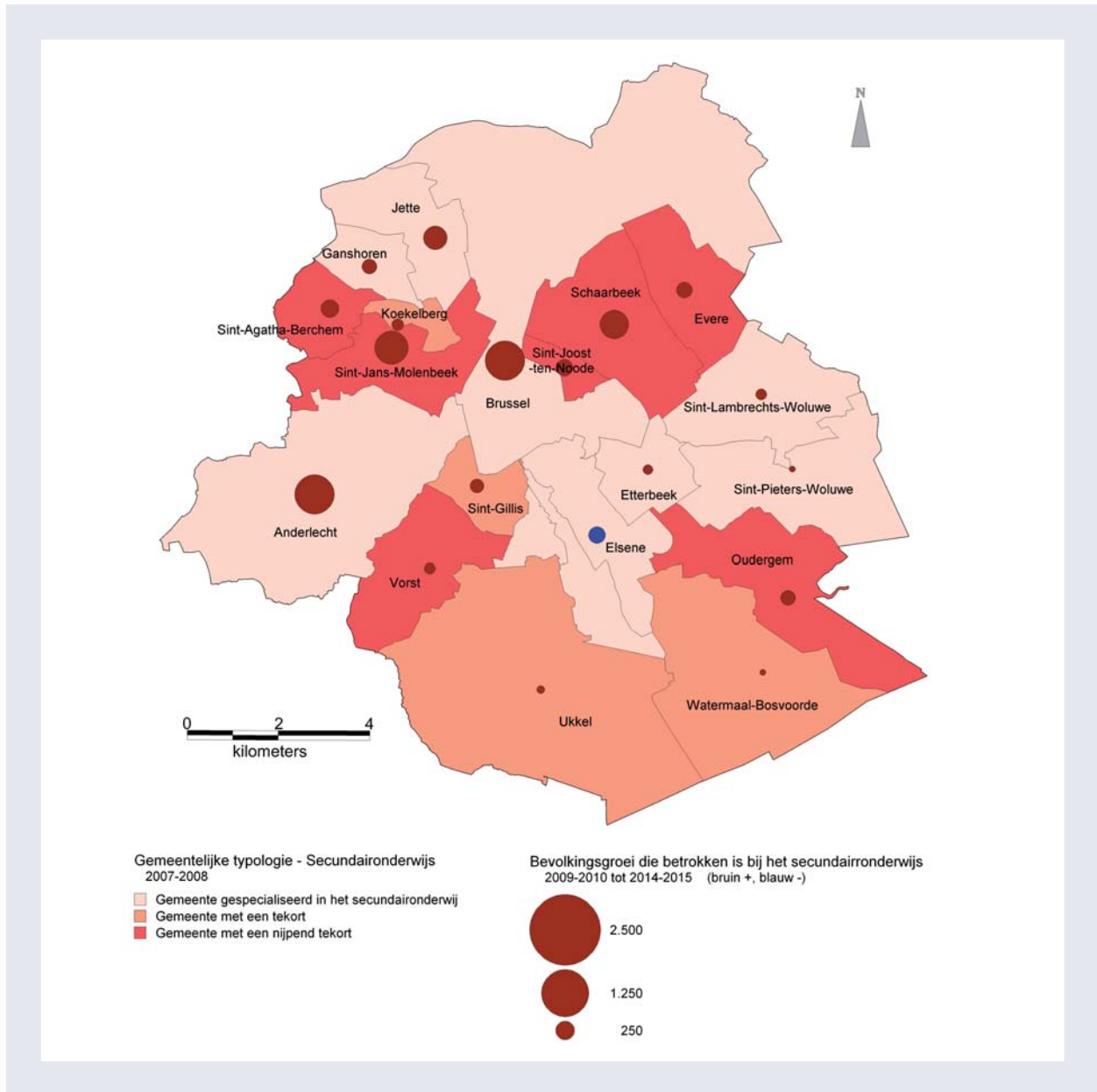
• Evolutie van 2009-2010 tot 2014-2015

Van 2010 tot 2015 zal het aantal Brusselaars dat in aanmerking komt voor het secundair onderwijs, met 4 700 studenten toenemen. Deze groei is dus duidelijk gematigder dan in het lager of het kleuteronderwijs. De “demografische schok” van de stijging van de Brusselse geboorten plant zich immers met vertraging voort op dit onderwijsniveau. Het totale aantal studenten in het Brusselse secundair onderwijs zou zodoende van 89 678

studenten toenemen tot 94 380 studenten, d.i. een verhoging met 5,2% gedurende die 5 jaar.

Tijdens deze periode is de groei in het secundair onderwijs duidelijk geringer dan voor de andere onderwijsniveaus. Elsene zal het aantal Elsense tieners die in aanmerking komen voor het secundair onderwijs, zelfs zien dalen.

KAART 8 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het secundair onderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
 Cartografie : BISA

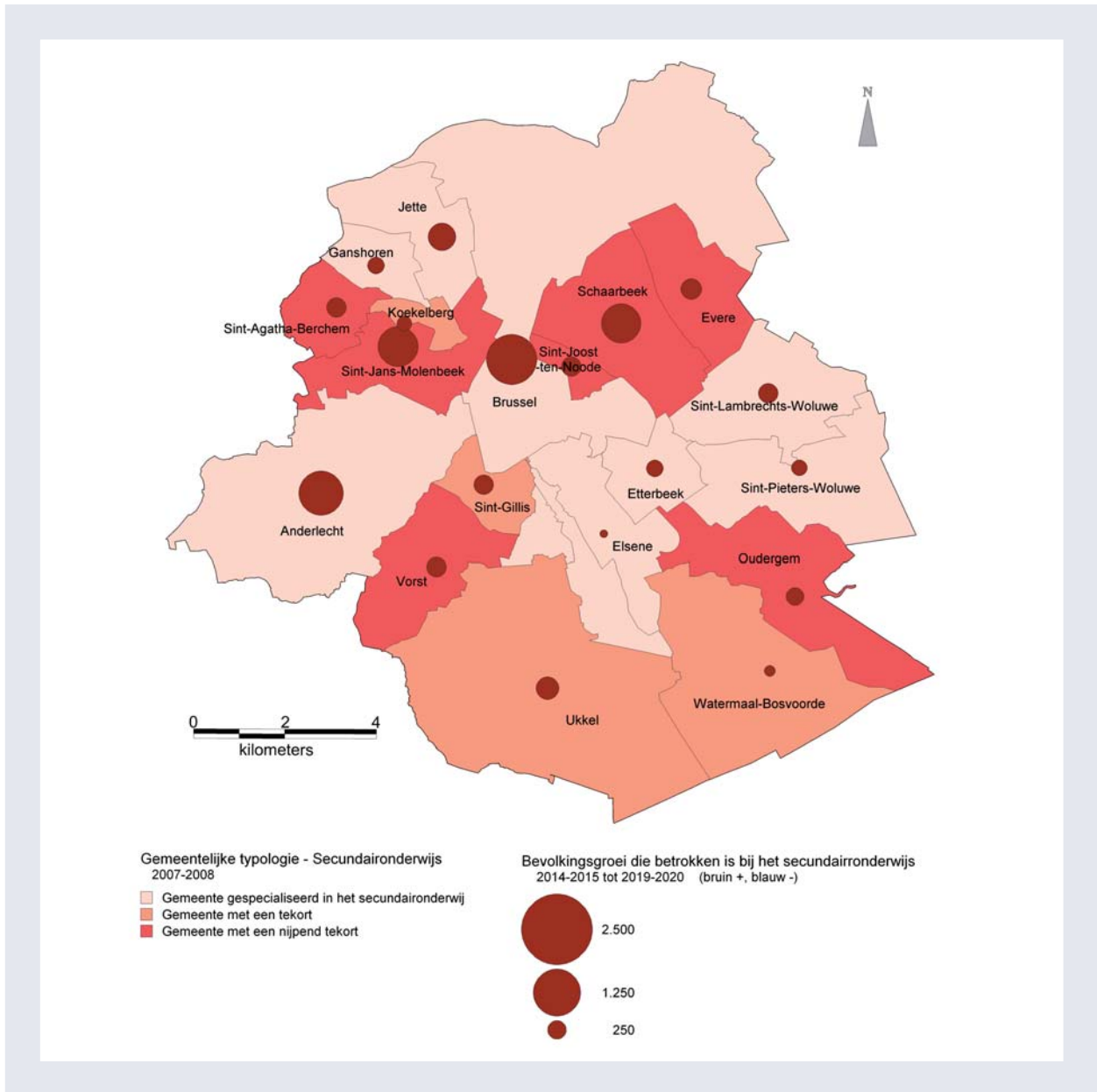
• Evolutie van 2014-2015 tot 2019-2020

Van 2015 tot 2020 zal het aantal Brusselaars dat in aanmerking komt voor het secundair onderwijs, met bijna 7 807 studenten toenemen, d.i. sterker dan tijdens de vorige periode. Het totale aantal studenten in het Brusselse secundair onderwijs zou zodoende van 94 380 studenten stijgen tot 102 187 studenten, d.i. een toename met 8,3% over die vijf jaar. Het is dus tijdens de periode 2015-2020 dat de inspanning die

moet worden geleverd in termen van de bouw van scholen voor het secundair onderwijs, het grootst zal zijn.

De noordoost- en noordwestassen alsook de gemeenten Anderlecht en Brussel-Stad zullen andermaal worden gekenmerkt door een sterke stijging van de gemeentelijke schoolbevolking.

KAART 9 : Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het secundair onderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020

Bron : BISA - Franse Gemeenschap en Vlaamse Gemeenschap - ADSEI
 Cartografie : BISA

5. De behoeften inzake schoolplaatsen en scholen op gemeentelijk vlak tegen 2015 en 2020

5.1. Methodologie en hypothesen

Er kan van gemeente tot gemeente een grote ongelijkheid worden vastgesteld in de relatieve opvangcapaciteiten. Wegens het plaatsgebrek in de scholen die gelegen zijn op het grondgebied van de gemeente, moet in bepaalde gemeenten een deel van de kinderen van de gemeente uit het kleuter- of het lager onderwijs uitwijken naar een andere gemeente om er onderwijs te volgen. Deze kinderen zijn dus verplicht een grotere afstand af te leggen want het aanbod in de buurt van hun woonplaats is ontoereikend. Met betrekking tot deze kwestie zien we het begrip “billijkheid”⁷ verschijnen.

Een tendens om de toenadering tussen de school en de woonplaats te bevorderen, wordt bijvoorbeeld geïllustreerd in het jongste inschrijvingsdecreet van de Franse Gemeenschap voor het eerste jaar van het secundair onderwijs. Dat hanteert met name als verdeelcriterium de afstand tussen de woonplaats van de leerling en de school indien er boventallige inschrijvingen zijn. Sommige gemeenten geven trouwens, al dan niet expliciet, de voorrang aan de kinderen die in de gemeente wonen, met name via een quotumsysteem. Zo heeft Brussel-Stad tijdens de voornoemde zitting van november 2009 haar quotum voor kinderen van de stad van 60% opgetrokken tot 70%. Opgemerkt dient te worden dat dit criterium maar zijn volle betekenis krijgt wanneer het aantal inschrijvingen hoger is dan het aantal beschikbare plaatsen, wat in werkelijkheid helemaal geen uitzondering is. Maar vooral toont het duidelijk de bezorgdheid van bepaalde politieke besluitvormers om schoolplaatsen voor te stellen aan de kinderen van de gemeente en dus de facto in de buurt van hun woonplaats.

Om de scholen die in de toekomst moeten worden geopend over het gewestelijk grondgebied te verdelen, wordt deze billijkheidshypothese bijgevolg in aanmerking genomen. Zo zal de toename van de Brusselse schoolbevolking en dus in werkelijkheid het aantal plaatsen dat in de scholen moet worden gecreëerd, over de verschillende gemeenten worden verdeeld in een poging om tegen 2015 ten minste één plaats per kind aan te bieden in een school van zijn gemeente van verblijf van het niveau (kleuter-, lager of secundair onderwijs) dat met hem overeenstemt. De gemeenten met een nijpend tekort (relatieve opvangcapaciteit kleiner dan 1) zullen dus indien mogelijk worden opgewaardeerd tot gemeenten met een gewoon tekort

op het vlak van plaatsen, dat wil zeggen dat ze dichter zullen aanleunen bij of worden gebracht tot één plaats per kind van de gemeente van het beschouwde niveau.

Wij willen hier onmiddellijk een verduidelijking geven inzake de keuze van deze doelstelling. Sommige gemeenten die historisch gespecialiseerd waren in het onderwijs en die dus voor het betrokken schoolniveau ruimschoots meer dan één plaats bezaten per kind dat in de gemeente verblijft, hebben eveneens af te rekenen met een grote druk op hun onderwijs, bijvoorbeeld Brussel-Stad en Anderlecht. Voor de besluitvormers van deze gemeenten kan de in aanmerking genomen billijkheidshypothese weinig realistisch lijken voor zover zij zelf worden geconfronteerd met talloze moeilijke inschrijvingsaanvragen of aanvragen waaraan niet kan worden voldaan. Een ordening op basis van de in aanmerking genomen billijkheidshypothese⁸ voorziet de komende jaren impliciet in een verschuiving van leerlingen die niet in de in het onderwijs gespecialiseerde gemeenten wonen, maar die er studeren naar een plaats van schoolbezoek die gelegen is hun gemeente van verblijf. Dit mechanisme zal waarschijnlijk maar gedeeltelijk worden verwezenlijkt. En de verhoging van de schoolbevolking in gemeenten zoals Anderlecht of Brussel-Stad zou er bijgevolg voor kunnen zorgen dat een sterke druk blijft bestaan op het onderwijs in die gemeenten. Het is van belang bij het overlopen van de volgende pagina's de in aanmerking genomen hypothese en de grenzen ervan voor ogen te houden.

De huidige opvangcapaciteit van de scholen stemt overeen met het aantal leerlingen dat in 2009-2010 is ingeschreven in de scholen van de gemeente, geraamd met behulp van de demografische voorspellingen van het BISA (Dehaibe en Laine, 2010) en de hypothesen die in het vorige punt werden uiteengezet.

De scholen zullen dus bij voorrang worden gebruikt om de kloof te verminderen tussen het aantal kinderen van de gemeente dat de leeftijd heeft bereikt om in 2015 en vervolgens in 2020 een onderwijsniveau te volgen en het aantal plaatsen dat in die gemeente in 2009-2010 voor datzelfde onderwijsniveau beschikbaar is. Het hieronder voorgestelde aantal scholen dat moet worden geopend, moet worden begrepen als een aantal te openen scholen of een aantal te verwezenlijken uitbreidingen van bestaande scholen.

⁷ De billijkheid is een “geografische configuratie die aan allen dezelfde voorwaarden inzake toegang tot de openbare diensten, de werkgelegenheid en de diverse voordelen van het gemeenschapsleven zou verzekeren” (Bret, 2008). Dit begrip wordt vaak gebruikt in de projecten inzake ruimtelijke ordening.

⁸ De ongenueanceerde toepassing van het billijkheidsprincipe zou in bepaalde gemeenten kunnen leiden tot de sluiting van scholen. Dit idee werd natuurlijk terzijde geschoven.

5.2. Het kleuteronderwijs tegen 2015

Op het vlak van het kleuteronderwijs zal de inspanning die moet worden geleverd, het grootst zijn tij-

dens de eerste periode (tot 2015). Tabel 3 stelt er de gemeentelijke verdeling van voor.

TABEL 3 : Aantal plaatsen en scholen dat tegen 2014-2015 moeten worden gecreëerd in het kleuteronderwijs

KLEUTERONDERWIJS	Aantal plaatsen in 2009-2010 (voorspelling)	Kloof tussen de schoolbevolking die in 2014-2015 in elke gemeente woont en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is	Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 moet worden gecreëerd	Aantal scholen dat tegen 2014-2015 moet worden geopend	Aantal plaatsen in 2014-2015
Anderlecht	6019	675	600	3	6619
Oudergem	1340	77	0	0	1340
Sint-Agatha-Berchem	1139	111	100	1	1239
Brussel	9808	-868	0	0	9808
Etterbeek	1910	17	0	0	1910
Evere	1707	270	240	1	1947
Vorst	2268	494	430	2	2698
Ganshoren	1388	-222	0	0	1388
Elsene	2518	261	230	1	2748
Jette	2743	-93	0	0	2743
Koekelberg	1166	237	200	1	1366
Sint-Jans-Molenbeek	4443	2044	1790	9	6233
Sint-Gillis	1736	729	640	3	2376
Sint-Joost-ten-Node	866	767	670	3	1536
Schaarbeek	5410	2363	2100	10	7510
Ukkel	4332	-1174	0	0	4332
Watermaal-Bosvoorde	1169	-167	0	0	1169
Sint-Lambrechts-Woluwe	3467	-1398	0	0	3467
Sint-Pieters-Woluwe	2049	-451	0	0	2049
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	55479	3671	7000	34	62479

Bron : BISA

De tweede kolom "Aantal plaatsen in 2009-2010 (voorspelling)" toont het aantal leerlingen dat in 2009-2010 is ingeschreven in het kleuteronderwijs door de cijfers van 2007-2008 te extrapoleren met behulp van de gemeentelijke voorspellingen van het BISA en de schoolbezoekpercentages van tabel 2.

De derde kolom geeft de kloof weer tussen het aantal kinderen van de gemeente dat in 2014-2015 in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is in de scholen van die gemeente. Indien dit aantal negatief is, betekent dit

dat er minder kinderen van de gemeente zijn die voor het kleuteronderwijs in aanmerking komen dan dat er plaatsen zijn.

Op basis van deze informatie verdeelt de vierde kolom de te openen plaatsen onder de gemeenten met een tekort. Deze verdeling gebeurt in verhouding tot de gewestelijke verhoging van de schoolbevolking die tijdens deze periode betrokken is bij het kleuteronderwijs en die 7 000 plaatsen bedraagt. De 7 000 noodzakelijke plaatsen worden gebruikt om de relatieve opvangcapaciteit voor alle gemeenten van het Gewest op te trekken tot in de buurt van 1.

Wat scholen betreft (vijfde kolom), zouden bijgevolg 34 kleuterscholen moeten worden geopend. De hypothese van kleuterscholen met een maximumcapaciteit van om en bij de 200 leerlingen werd in aanmerking genomen. In de praktijk zullen deze scholen vaak verbonden zijn aan lagere scholen; zij zullen zich soms op dezelfde site bevinden. De twee problematieken moeten dus eventueel aan elkaar worden gekoppeld. In dit scenario zullen de derwijze gecreëerde kleuterscholen gemiddeld 206 leerlingen tellen.

De cijfers die blijken uit tabel 3, zijn indrukwekkend: idealiter zouden er in Schaarbeek tegen het schooljaar 2014-2015 maar liefst 10 kleuterscholen moeten worden geopend. In Sint-Jans-Molenbeek zouden er 9 nodig zijn.

Dit verslag had niet tot doel de geplande of tegen 2015 verwezenlijkte openingen op te sommen. Zij moeten eventueel worden afgetrokken van de cijfers die vermeld zijn in de betrokken tabellen⁹. Deze projecten zijn dus niet afgetrokken van de tabellen 3, 4 en 5.

5.3. Het lager onderwijs tegen 2015

Tijdens de eerste periode (tot 2015) is de inspanning die in het lager onderwijs moet worden geleverd enorm aanzien 11 000 extra leerlingen zich bij dit onderwijsniveau zullen

voegen. Het betreft de grootste inspanning die op alle niveaus samen moet worden geleverd.

TABEL 4 : Aantal plaatsen en scholen dat tegen 2014-2015 in het lager onderwijs moet worden gecreëerd

LAGERONDERWIJS	Aantal plaatsen in 2009-2010 (voorspelling)	Kloof tussen de schoolbevolking die in 2014-2015 in elke gemeente woont en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is	Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 moet worden gecreëerd	Aantal scholen dat tegen 2014-2015 moet worden geopend	Aantal plaatsen in 2014-2015
Anderlecht	9145	886	810	3	9955
Oudergem	2240	201	180	1	2420
Sint-Agatha-Berchem	1573	514	470	2	2043
Brussel	16444	-2690	0	0	16444
Etterbeek	3105	-336	0	0	3105
Evere	2341	785	720	2	3061
Vorst	3476	755	690	2	4166
Ganshoren	2268	-447	0	0	2268
Elsene	3474	328	300	1	3774
Jette	4637	-542	0	0	4637
Koekelberg	1726	198	180	1	1906
Sint-Jans-Molenbeek	6344	3036	2780	9	9124
Sint-Gillis	2491	1174	1080	4	3571
Sint-Joost-ten-Node	1400	1081	990	4	2390
Schaarbeek	8274	2876	2640	9	10914
Ukkel	7163	-1662	0	0	7163
Watermaal-Bosvoorde	1610	248	230	1	1840
Sint-Lambrechts-Woluwe	5229	1881	0	0	5229
Sint-Pieters-Woluwe	3415	-551	0	0	3415
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	86354	3973	11070	39	97424

Bron : BISA

⁹ *Le Soir* van 11/02/2010 kondigt de opening aan van een lagere en kleuterschool in Schaarbeek in 2013-2014. *La Capitale* van 01/03/2010 van haar kant bericht over de uitbreiding van een school in Sint-Jans-Molenbeek tegen 2012 en over de opening van een andere in 2015. Er zijn eveneens projecten aan de gang in Brussel-Stad en elders.

Er moeten tegen 2014-2015 plaatsen en dus scholen worden gecreëerd in 12 gemeenten van het Gewest. Het is in Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek dat de te voorziene plaatsen het talrijkst zijn, in beide gevallen meer dan 2 500.

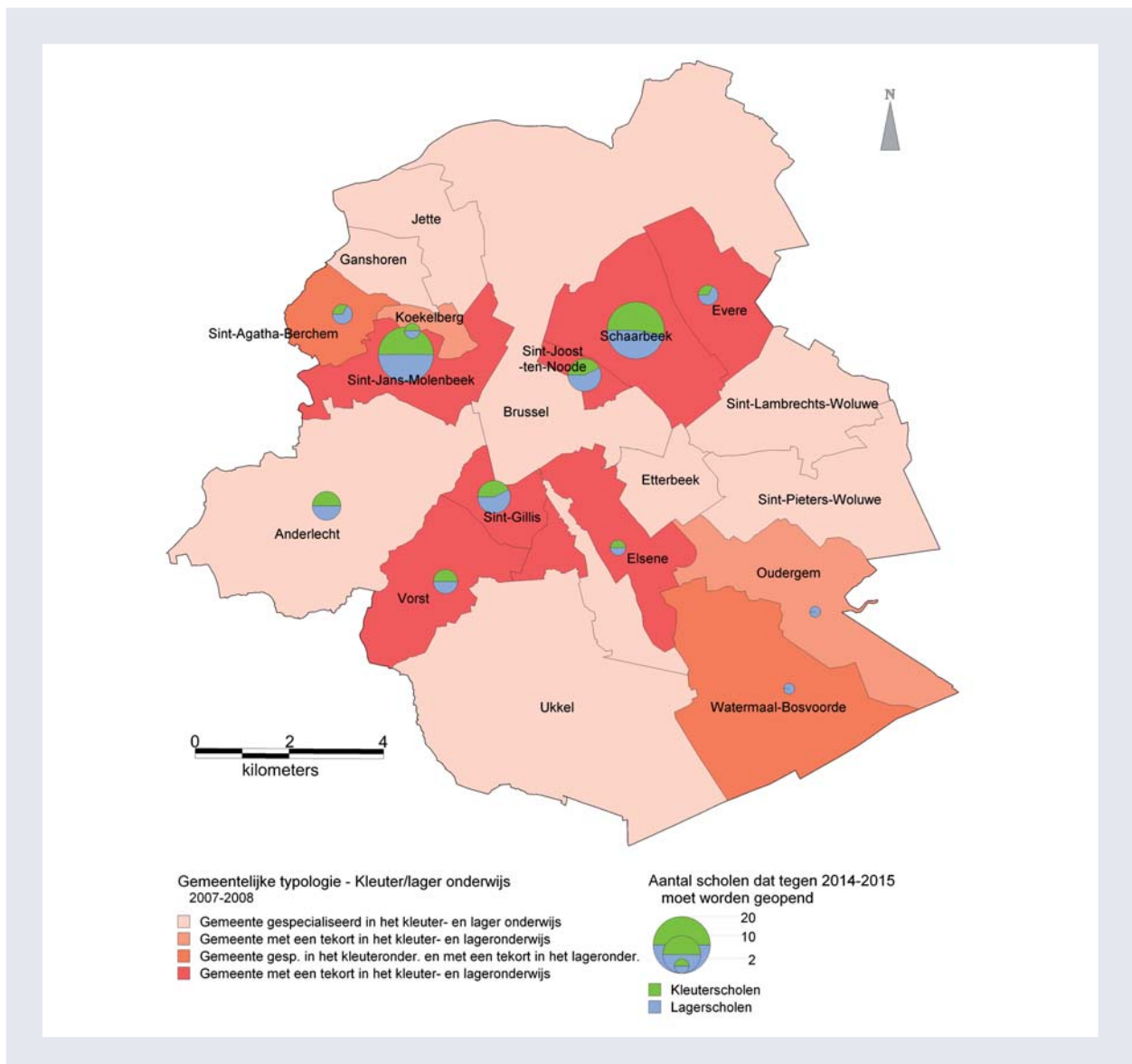
De 11 070 noodzakelijke plaatsen worden verdeeld om voor alle gemeenten van het Gewest de relatieve opvangcapaciteit in de buurt van 1 te brengen, wat leidt tot de opening van niet minder dan 39 lagere scholen.

De lager scholen die in de modelvorming in aanmerking worden genomen, hebben een maximumcapaciteit van om en bij de 300 leerlingen. In de praktijk zijn deze scholen vaak verbonden aan kleuterscholen. In dit scenario zouden de derwijze gecreëerde lagere scholen gemiddeld 284 leerlingen tellen.

De cijfers die uit tabel 4 blijken, zijn ook dit keer indrukwekkend: idealiter zouden er in Sint-Jans-Molenbeek tegen het schooljaar 2014-2015 9 lagere scholen moeten worden gecreëerd. Ook in Schaarbeek zouden er 8 nodig zijn (zonder rekening te houden met de voorziene openingen) en 4 in Sint-Joost-ten-Node en Sint-Gillis.

De oprichtingen voor het kleuter- en het lager onderwijs werden gegroepeerd op één enkele kaart, want vaak worden zij gegroepeerd op een zelfde site. Het totale aantal scholen dat moet worden geopend, maakt echter het onderscheid tussen de twee onderwijsniveaus. Ter herinnering, de referentiecapaciteit van de kleuterscholen bedraagt 200 leerlingen, 300 voor het lager onderwijs.

KAART 10 : Scholen die tegen 2015 in het kleuter- en in het lager onderwijs moeten worden geopend

Bron en cartografie : BISA

Deze geografische spreiding (kaart 10) maakt het mogelijk de gebieden te identificeren waar de bouw van scholen gewenst is, waarbij de billijkheidshypothese voor ogen wordt gehouden. Op het vlak van het lager onderwijs kunnen de kinderen van een gemeente meer dan op dat van het kleuteronderwijs profijt trekken van de ope-

ning van een school in een naburige gemeente. Gelet op onze hypothesen is het helemaal geen verrassing dat het merendeel van de scholen dat moet worden geopend, gelegen is langs de noordoost- en noordwestassen en in mindere mate in het zuidwesten.

5.4. Het secundair onderwijs tegen 2015

Tijdens de eerste periode (tot 2015) is de inspanning die in het secundair onderwijs moet worden geleverd, minder intens dan voor de andere onderwijsniveaus, maar zij is wel reëel: tegen het schooljaar 2014-2015 worden 4 700 extra leerlingen verwacht.

Tabel 5 geeft zodoende de kloof aan tussen de schoolbevolking 2014-2015 en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is.

TABEL 5 : Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 in het secundair onderwijs moet worden gecreëerd

SECUNDAIRONDERWIJS	Aantal plaatsen in 2009-2010 (voorspelling)	Kloof tussen de schoolbevolking die in 2014-2015 in elke gemeente woont en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is	Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 moet worden gecreëerd
Anderlecht	10862	-2299	o
Oudergem	2113	253	o
Sint-Agatha-Berchem	491	1446	Cf. tab. 6
Brussel	19318	-7497	o
Etterbeek	7201	-4678	o
Evere	1356	1453	Cf. tab. 6
Vorst	1943	1491	Cf. tab. 6
Ganshoren	2158	-542	o
Elsene	6806	-3452	o
Jette	3921	-322	o
Koekelberg	1274	102	Cf. tab. 6
Sint-Jans-Molenbeek	2758	4902	Cf. tab. 6
Sint-Gillis	3222	-388	o
Sint-Joost-ten-Node	1426	836	Cf. tab. 6
Schaarbeek	7730	1387	Cf. tab. 6
Ukkel	6284	-780	o
Watermaal-Bosvoorde	1869	5	o
Sint-Lambrechts-Woluwe	3858	-560	o
Sint-Pieters-Woluwe	5091	-2194	o
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	89678	-10836	

Bron : BISA

In tabel 5 zullen de gemeenten die op het vlak van het aanbod van het secundair onderwijs al goed voorzien zijn, geen nieuwe scholen nodig hebben. Daar waar er openingen noodzakelijk zijn, werden de aan elkaar grenzende

gemeenten in zones gegroepeerd. De student van het secundair onderwijs is immers mobieler en aarzelt niet grotere afstanden af te leggen om zich naar zijn school te begeven. Elke zone stemt overeen met een kleur in tabel 5.

Zo vormen Sint-Joost-ten-Node, Schaarbeek en Evere de noordoostas. Sint-Agatha-Berchem, Koekelberg en Sint-Jans-Molenbeek vertonen een tekort dat op zich de opening van een middelbare school noodzakelijk maakt. Het geval van Oudergem dat een licht tekort vertoont in een omgeving van gemeenten die goede capaciteiten bieden

voor het secundair onderwijs, maakt het mogelijk de opening van een middelbare school niet als een prioriteit te beschouwen.

Tabel 6 vermeldt deze drie zones.

TABEL 6 : Aantal scholen dat tegen 2014-2015 in het secundair onderwijs moet worden gecreëerd

SECUNDAIRONDERWIJS	Aantal plaatsen in 2009-2010 (voorspelling)	Kloof tussen de schoolbevolking die in 2014-2015 in elke gemeente woont en het aantal plaatsen dat in 2009-2010 beschikbaar is	Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 moet worden gecreëerd	Aantal scholen dat tegen 2014-2015 moet worden geopend	Aantal plaatsen in 2014-2015
Evere Sint-Joost-ten-Node Schaarbeek	10512	3675	1500	2	12012
Sint-Agatha-Berchem Koekelberg Sint-Jans-Molenbeek	4522	6450	2600	3	7122
Vorst	3858	-560	600	1	4458
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	89678	-10836	4700	6	94378

Bron : BISA

Terwijl er bijna 11 000 plaatsen zouden nodig zijn om in die 3 zones een relatieve opvangcapaciteit te krijgen die gelijk is aan de eenheid, zijn slechts 5 000 nieuwe plaatsen te voorzien, wat overeenstemt met de 5 000 extra leerlingen van het secundair onderwijs die tegen 2015 worden

verwacht. Dit betekent dat er in het noordoosten 1 700 plaatsen moeten worden gecreëerd, 3 100 in het noordwesten en 700 in Vorst. En dus een respectievelijk aantal middelbare scholen van de orde van twee, drie en één met een gemiddelde capaciteit van 700 tot 1 000 studenten.

5.5. De behoeften aan schoolplaatsen en scholen over de periode 2015-2020

Ter herinnering, deze periode zal nog worden gekenmerkt door een sterke stijging van de schoolbevolking. Die zou over deze periode voor alle niveaus samen 20 000 extra leerlingen tellen. De groei van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs zou gematigd zijn met 2 000 extra leerlingen, zij zou sterk blijven in het lager onderwijs met 10 000 leerlingen meer en zou zijn hoogtepunt bereiken met 8 000 extra studenten in het secundair onderwijs.

Deze scenario's zijn gebaseerd op voorspellingen van de bevolking en van de schoolbevolking die hoe langer hoe

minder betrouwbaar zijn naarmate de tijd vordert. Maar vooral de scenario's inzake schoolopeningen zullen gebaseerd zijn op hetgeen tegen 2015 werd verwezenlijkt en hoe de schoolbevolking onder deze nieuwe scholen zal zijn verdeeld.

Deze voorspellingen tonen nochtans beslist aan dat de tegen 2015 voorziene openingen enkele jaren later niet zullen worden gevolgd door een golf van sluitingen of door een leerlingentekort, wel integendeel.

Conclusie

De huidige verzadiging van de Brusselse scholen, in hoofdzaak in het kleuteronderwijs en in het begin van het lager onderwijs is het gevolg van de huidige demografische ontwikkeling.

De demografische vooruitzichten van het BISA die gebaseerd zijn op die van het Federaal Planbureau en van de ADSEI, tonen aan dat deze ontwikkeling nog sterker zal worden voor de leeftijden die voor het onderwijs in aanmerking komen. De komende vijf jaar zal zij voortduren in het kleuteronderwijs, over dezelfde periode en ten minste tot in 2020 overslaan naar het lager onderwijs en vervolgens in hoofdzaak vanaf 2015 het secundair onderwijs treffen.

De prioriteiten inzake de opening van scholen zijn dus ontegenzeggelijk de volgende:

1. kleuter- en lagere scholen
2. middelbare scholen

Net zoals bijzonderheden die verbonden zijn aan het onderwijs (algemeen, technisch, beroeps voor het secundair onderwijs, gewoon of bijzonder voor het kleuter- of het lager onderwijs) ertoe kunnen aanzetten in de opening van de scholen plaatselijke specifieke oplossingen te voorzien, brengt de bijzonderheid van het Brussels Gewest waar de scholen Franstalig of Nederlandstalig zijn op haar beurt bijzondere plaatselijke verschillen mee. In dit opzicht stelt de studie van Janssens (2009) een volledige tabel op van de behoeften in het Nederlandstalige lager en kleuteronderwijs, waarvan de conclusies wat het aantal scholen betreft dat moet worden geopend de orde van grootte evenaren die in deze

studie naar voor wordt gebracht, indien men rekening houdt met de verschillende gebruikte bevolkingsvoorspellingen.

De studie van Janssens stipte een belangrijk te onderstrepen punt aan want het zal in de praktijk snel tot uiting komen: de scholen worden geconfronteerd met tal van hinderpalen voor de opening van nieuwe sites. Zo stippen de Nederlandstalige scholen die al jaren door de Vlaamse Gemeenschap worden aangespoord om in Brussel nieuwe sites te openen of om er uit te breiden, als heel belangrijke hinderpalen in de projecten tot uitbreiding van de bestaande sites de volgende punten aan:

1. een weinig transparante financiering van de werken;
2. na de bouw worden extra kosten verwacht;
3. de buitensporige duur van een dergelijk project;
4. de problemen om een bouwvergunning te krijgen en andere administratieve hinderpalen (veiligheid, wetgeving...).

Tot slot vermelden de scholen eveneens de capaciteiten van de infrastructuur (refters, speelplaatsen) die ontoereikend zouden kunnen zijn in geval van een gewone uitbreiding.

Al deze hinderpalen kunnen natuurlijk niet uit de weg worden geruimd, maar zij zijn het teken dat de scholen die uitbreidingen zouden willen realiseren, zouden kunnen worden geholpen om dit project te verwezenlijken. Tabel 7 geeft samengevat de verhoging van de schoolbevolking weer tijdens de twee in aanmerking genomen perioden.

TABEL 7 : Aangroei van de schoolbevolking tijdens de komende tien jaar

	Kleuteronderwijs	Lager onderwijs	Secundair onderwijs
Over de periode 2010 tot 2015	+7 000	+11 000	+4 700
Over de periode 2015 tot 2020	+2 000	+10 000	+7 800
Over de periode 2010 tot 2020	+9 000	+21 000	+12 500

Bron : BISA

De cijfers betreffende de creatie van scholen zijn duizelingwekkend: tegen 2015 zouden er alleen al op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor alle niveaus samen maar liefst 79 scholen moeten worden geopend. In het kleuteronderwijs zouden er 34 (van 200 plaatsen) nodig zijn, in het lager onderwijs 39 (van 300 plaatsen) en in het secundair onderwijs 6 grote scholen (van 700 tot 1 000 plaatsen).

De omvang van de inspanning die moet worden geleverd, is zo groot dat de opening van scholen over het hele grondgebied moet worden aangemoedigd. Meer bepaald de gemeenten Anderlecht en Brussel-Stad zullen worden geconfronteerd met een sterke stijging van hun gemeentelijke bevolking die in aanmerking komt voor onderwijs, maar hun huidig aanzienlijk aanbod van schoolplaatsen heeft op basis van onze hypothesen ertoe geleid dat maar weinig of geen scholen werden geopend.

Op dit punt zal men dus waakzaam moeten blijven. De bevolkingsvooruitzichten voor 2020 geven aan dat deze openingen niet vruchteloos zullen zijn, de schoolbevolking van deze drie niveaus zal tijdens de periode 2015-2020 nog toenemen, zelfs al zal die verhoging in het kleuteronderwijs eerder licht zijn.

Deze uitdaging van de demografische ontwikkeling is tegelijk ook een kans: die om uit billijkheidsoverwegingen deze nieuwe scholen te openen daar waar het schoolaanbod momenteel het geringste is, meer bepaald in het kleuter- en het lager onderwijs, onderwijsniveaus waar de aanwezigheid van een school vlakbij de woonplaats het belangrijkste is.

Bronnen

-
- Bret B. (2008), “Équité territoriale”, encyclopédie hypergéométrie, www.hypergeo.eu.
 - Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (2010), “Statistische indicatoren van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2009”, IRIS uitgaven.
 - Commission Consultative Formation Emploi Enseignement (2009), “L’enseignement francophone en Région de Bruxelles-Capitale”, mars 2009.
 - Dehaibe X. et B. Laine (2010), “Bevolkingsprojecties 2010-2020 voor Brussel”, Cahiers van het BISA nr 1, IRIS Uitgaven.
 - Etnic (2007), “Perspectives de populations scolaires 2006-2007 à 2024-2025” Rapport annuel, Etnic.
 - Federaal Planbureau en Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie (2008), “Bevolkingsvooruitzichten 2007-2060”, Planning Papers N° 105, Federaal Planbureau.
 - Halleux J.-M., Rixhon G., Lambotte J.-M. et B. Merenne-Schoumaker, (2007) “Les navettes scolaires en Belgique : situation en 2001 et évolution 1991-2001”, Statistics Belgium Working Paper n°16, Bruxelles.
 - Janssens R. (2009), “Onderzoek naar de capaciteit van het Nederlandstalig basisonderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest”, BRIO, Vlaamse Gemeenschapscommissie, 204 p.
 - Janssens R. Carlier D. en P. Van de Craen, (2009), “Staten-generaal van Brussel. Het onderwijs in Brussel”, Brussels Studies, Synthesenota n°5, 19 januari 2009, IRSIB.
 - Ministère de la Communauté française et Etnic (2009), “Les indicateurs de l’enseignement 2009”, Communauté française et Etnic.
 - Studiedienst van de Vlaamse Regering (2009), “Vrind 2009” Vlaamse Overheid.
-

Lijst van kaarten

KAART 1 :	Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het kleuteronderwijs in 2007-2008	13
KAART 2 :	Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het lager onderwijs in 2007-2008	16
KAART 3 :	Typologie van de relatieve opvangcapaciteit in het secundair onderwijs in 2007-2008	19
KAART 4 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015	22
KAART 5 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020	23
KAART 6 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het lager onderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015	25
KAART 7 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het lager onderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020	26
KAART 8 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het secundair onderwijs tussen 2009-2010 en 2014-2015	28
KAART 9 :	Absolute evolutie van de schoolbevolking die in aanmerking komt voor het secundair onderwijs tussen 2014-2015 en 2019-2020	29
KAART 10 :	Scholen die tegen 2015 in het kleuter- en in het lager onderwijs moeten worden geopend	33

Lijst van grafieken

GRAFIEK	1 :	Evolutie van de schoolbevolking per niveau in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	6
GRAFIEK	2 :	Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het kleuteronderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	11
GRAFIEK	3 :	Relatieve opvangcapaciteit in het kleuter onderwijs in 2007-2008	12
GRAFIEK	4 :	Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het lager onderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het lager onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	14
GRAFIEK	5 :	Relatieve opvangcapaciteit in het lager onderwijs in 2007-2008	15
GRAFIEK	6 :	Vergelijking van de evolutie van de schoolbevolking in het secundair onderwijs en van het aantal kinderen dat in aanmerking komt voor het secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	17
GRAFIEK	7 :	Relatieve opvangcapaciteit in het secundair in 2007-2008	18
GRAFIEK	8 :	Voorspelling van de schoolbevolking in het kleuteronderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	21
GRAFIEK	9 :	Voorspelling van de schoolbevolking van het lager onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	24
GRAFIEK	10 :	Voorspelling van de schoolbevolking van het secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	27

Lijst van tabellen

TABEL	1 :	Totale schoolbevolking per gemeente volgens het niveau	5
TABEL	2 :	Schoolbezoekpercentage van de leeftijdsklassen volgens de niveaus	10
TABEL	3 :	Aantal plaatsen en scholen dat tegen 2014-2015 moeten worden gecreëerd in het kleuteronderwijs	31
TABEL	4 :	Aantal plaatsen en scholen dat tegen 2014-2015 in het lager onderwijs moet worden gecreëerd	32
TABEL	5 :	Aantal plaatsen dat tegen 2014-2015 in het secundair onderwijs moet worden gecreëerd	34
TABEL	6 :	Aantal scholen dat tegen 2014-2015 in het secundair onderwijs moet worden gecreëerd	35
TABEL	7 :	Aangroei van de schoolbevolking tijdens de komende tien jaar	36

© 2010 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: F. Résimont, Secretaris-generaal
Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel

IRIS uitgaven – D/2010/6374/200

